

OVK 1204/65

Nadruk verboden

PRIJS VOOR NIET-LEDEN f 2,50

ORGAAN

van de

Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

OPGERICHT 6 MEI 1865

1964-1965

1e Aflevering

KON. BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

Inhoud:

Drs J. VAN DER VALK

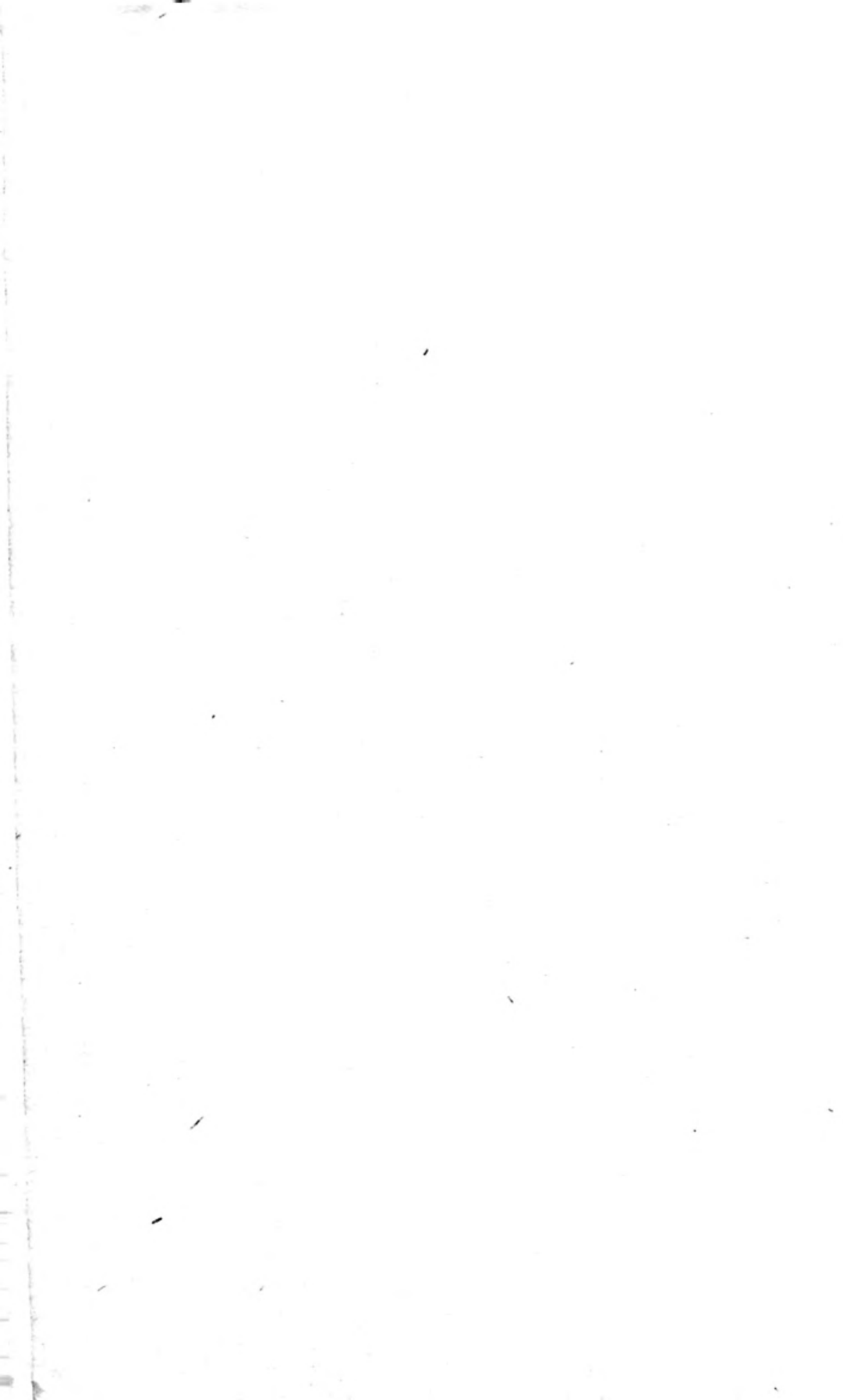
Wvd. Chef van de Directie NAVO- en WEU-zaken
van het Ministerie van Buitenlandse Zaken

over

DE NAVO OP WEG NAAR 1969

Voor adresveranderingen of opgave van adres en nieuwe leden zich te wenden tot Lt.-Kolonel W. F. ten Boske, Secretaris-penningmeester van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 322478, postrekening 78828

Redactie: W. H. J. de Jongh, Kolonel G.S., p/a Hogere Krijgsschool, Frederikkazerne, 's-Gravenhage, telefoon 184670, toestel 1505

BIJeenkomst OP DONDERDAG 22 OKTOBER 1964
TE 'S-GRAVENHAGE

Voordracht gehouden voor de Vereniging van de Krijgswetenschap

door

Drs. J. VAN DER VALK

Wvd. Chef van de Directie NAVO- en WEU-zaken van het
Ministerie van Buitenlandse Zaken

over

DE NAVO OP WEG NAAR 1969

Voorzitter: Z.E. Luitenant-Generaal b.d. J. H. COUZY

De Voorzitter:

Mijne Heren, ik open de eerste werkvergadering van het nieuw aangevangen jaar. Met onze excuses voor de late aanvang — de techniek (de bandrecorder) heeft ons even in de steek gelaten, we worden hoe langer hoe kwetsbaarder — heet ik U allen van harte welkom. In het bijzonder de spreker van hedenavond, de heer Van der Valk. Ik stel het zeer op prijs dat U vanavond deze inleiding zal willen houden. In de tweede plaats verheugt het ons bijzonder dat ons erelid Generaal Calmeijer, aan mijn linkerkant, ons met zijn tegenwoordigheid vereert.

Alvorens over te kunnen gaan tot het onderwerp van hedenavond, hebben we, zoals altijd in het begin van het werkjaar, nog enige huishoudelijke zaken te behandelen. Ik wilde als eerste het woord geven aan mijn rechterbuurman, de secretaris-penningmeester, voor het verslag over de toestand van de vereniging.

De secretaris-penningmeester:

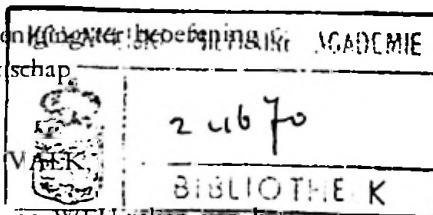
De toestand der vereniging wordt allereerst gekenmerkt door het feit dat binnen enkele maanden het tijdstip aanbreekt, dat het een eeuw zal zijn geleden, dat tot de oprichting der vereniging werd besloten.

Pas wanneer bij die gelegenheid het gedenkboek zal zijn verschenen, zal het mogelijk zijn, de toestand der vereniging te waarderen tegen de achtergrond van haar verleden. Het zal dan blijken dat zij slechtere tijden heeft gekend dan nu, maar ook betere!

Voor wat de toestand van het ogenblik betreft, moet worden geconstateerd dat het aantal leden nog steeds dalende is. Het aantal nieuwe leden bedraagt 24. Afgevoerd werden 96 leden wegens bedanken of wegens een correctie van de ledenlijst. 8 leden ontvielen ons door overlijden.

Bij de aanvang van het verenigingsjaar bedroeg het aantal leden 1555.

Een tweede ongunstig aspect van de toestand vormt de sprong, waarmee de belangrijkste kosten van het verenigingswerk zijn gestegen. Deze betreffen voornamelijk die van het drukken en verzenden van onze publikaties.

Het drukken en verzenden van het ditmaal ook iets dikkere W.J. 1963 kostte f 3800,— meer dan het vorige jaarbericht. Bovendien zijn de kosten van drukken en verzenden van het Orgaan gestegen met gemiddeld f 450,— per aflevering. Voornamelijk hierdoor hebben de uitgaven de inkomsten met ruim f 2800,— overtroffen. Gelukkig is, dat ondanks het dalende ledental de inkomsten nog met een f 1500,— zijn gestegen, doch dit bedrag is gering vergeleken bij de totale achterstand in de contributiebetaling.

De jaarrekening en de balans, die de hier geschetste toestand in cijfers zullen weergeven, zullen overeenkomstig artikel 26 van het Reglement worden afgedrukt in de eerste aflevering van het Orgaan, tegelijk met de begroting voor het thans begonnen werkjaar.

Het spreekt vanzelf, dat voordien het bestuur zich zal hebben te beraden over hetgeen nodig is tot herstel van evenwicht tussen baten en lasten. Doch niet alleen voor het bestuur valt hier iets te doen. Laten we ieder van ons zelf eens proberen tenminste één nieuw lid aan te brengen en voor zover nodig onze contributie aan te zuiveren. Het behoeft geen nader betoog, dat algemene medewerking in beide opzichten spoedig tot een duidelijke verbetering in de toestand zou kunnen leiden.

De Voorzitter:

Is er nog iets te vertellen over de financiële toestand op dit ogenblik?

De secretaris-penningmeester:

Ik kan, vooruitlopende op de publikatie van de staat van „Ontvangsten en Uitgaven”, nu melden, dat er een nadelig verschil is tussen uitgaven en inkomsten van f 2.800,—, zoals ik zoëven al aanroerde. Er is aan drukkosten f 18.000,— uitgegeven, een aanzienlijke stijging vergeleken bij het vorige jaar, toen de drukkosten f 13.500,— bedroegen. De kwestie van drukken en verzenden is wel het voornaamste punt van verschil, overigens is het vrijwel hetzelfde gebleven, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter:

Ik dank U zeer; wij moeten onder ogen zien wat we hieraan kunnen doen.

Heren, vanavond kunnen we de secretaris-penningmeester helaas geen décharge verlenen, omdat de publikatie nog in het orgaan moet worden afgedrukt. Wel kan ik U medelen, dat ik van de commissie, bedoeld in artikel 26 van het Reglement, betreffende de financiën bericht heb ontvangen, dat zij zowel de inkomsten en uitgaven als de balans hebben gecontroleerd en akkoord hebben bevonden. Zij stelt U voor de secretaris-penningmeester volledige décharge te verlenen. Deze verlening kan eerst de volgende vergadering gebeuren, wanneer U allen kennis heeft genomen van de financiële publikatie, welke U in het volgende orgaan zult vinden.

Vervolgens gaan wij over tot punt twee: Verkiezing van bestuursleden. Nu is de toestand een beetje vreemd, aangezien ik zelf aan de beurt van aftreden ben. Zowel voor de aftredende leden als voor de ons verlatende bestuursleden zijn geen tegenkandidaten gesteld. Ik meen dus te mogen aannemen dat U blijkbaar ermee akkoord kunt gaan, dat zowel Generaal Thijssen als ik onze functie nog weer voor een drie jaar gaan vervullen. (Applaus).

Wij beiden danken U bijzonder voor het in ons gestelde vertrouwen. Ook

meen ik dat dit geldt voor de vacatures die zijn ontstaan, doordat Commandeur De Jonge van Ellemeet en Generaal Koster ons hebben moeten gaan verlaten. Wij hebben kandidaat gesteld Commandeur Van Dapperen en Kolonel De Jongh. Daar er geen tegenkandidaten binnen zijn gekomen, meen ik dat U ook met deze verkiezing voorkomen akkoord gaat. (Applaus). Dan wens ik zowel Commandeur Van Dapperen als Kolonel De Jongh van harte geluk met de verkiezing en ik verzoek hun in ons midden te willen plaatsnemen.

Mijne Heren, dan rest op mij de niet aangename taak, maar toch wel de taak, afscheid te nemen van de scheidende bestuursleden Commandeur De Jonge van Ellemeet en Brigade Generaal Koster.

In de eerste plaats wil ik de Commandeur heel hartelijk danken voor hetgeen hij voor de vereniging heeft gedaan. Niet alleen dat hij in de meeste uithoeken van het land aanwezig was bij voordrachten, die daar werden gehouden, waarbij hij blijk gaf hoe groot zijn belangstelling voor het werk van de vereniging was, maar tevens was het gedeelte in het wetenschappelijk jaarbericht, dat is gewijd aan de marine, grotendeels aan zijn initiatief en werk te danken. Ik dank U van ganser harte namens het bestuur voor hetgeen U gedurende deze afgelopen tijd, niet alleen voor ons, maar ook ten bate van de vereniging heeft willen verrichten.

Ditzelfde geldt voor de Generaal Koster. Hij is slechts één jaar lid geweest van ons bestuur. Als directeur van de Krijgsschool was hij tevens redacteur van het orgaan. Met het vorige orgaan heeft hij nog niet zoveel van doen gehad, omdat zijn voorganger de voorbereidingen daarvoor had getroffen. Hij is wel onmiddellijk geconfronteerd, de Generaal De Wolf weet het zeker net zo goed als ik, met de voorbereidingen voor de uitgave van het gedenkboek, dat wij hopen in het voorjaar van 1965 uit te geven, in verband met het 100-jarig bestaan onzer vereniging. Hij heeft daar ontzaglijk veel werk aan gehad. Het spijt ons dat hij, na één jaar dit gedaan te hebben, zodat hij eigenlijk net op de hoogte was gekomen van de „faites et geste” van de vereniging, ons heeft moeten verlaten. Ik wil hem ook hartelijk bedanken voor hetgeen hij voor ons voor de vereniging heeft willen doen.

Aan het einde gekomen van onze huishoudelijke punten, zou ik nu gaarne het woord verlenen aan de heer Van der Valk, tot het houden van zijn inleiding over „De NAVO op weg naar 1969”.

DE NAVO OP WEG NAAR 1969

Het lijkt wel alsof het jaartal 1969 in de laatste tijd een magische betekenis heeft gekregen voor de Noord Atlantische Verdragsorganisatie. Is dat, omdat het een jubileumjaar is? Dat is het inderdaad, want op 4 april van dat jaar zal het feit herdacht kunnen worden, dat het Noord Atlantisch Verdrag 20 jaar tevoren getekend werd in een plechtige zitting van 12 ministers van buitenlandse zaken in Washington. Toch is het niet daarom, dat reeds nu het jaartal 1969 zo veelvuldig genoemd wordt in verband met de organisatie die nu vijftien jaar geleden werd gesticht.

Artikel 13 van het Verdrag

De oorzaak daarvan ligt in het artikel 13 van het verdrag, dat in de Nederlandse tekst als volgt luidt:

„Nadat het Verdrag gedurende twintig jaar van kracht is geweest kan elke Partij ophouden Partij te zijn één jaar nadat zij van deze opzegging kennis heeft gegeven aan de Regering van de Verenigde Staten van Amerika, die de Regeringen van de andere Partijen in kennis zal stellen met het nederleggen van elke kennisgeving van opzegging.”

Bepalingen van deze soort zijn, zoals U weet, gebruikelijk in internationale verdragen. Een land gaat gewoonlijk geen verdrag aan zonder zich het recht voor te behouden de band, die het verdrag creëert te verbreken, indien het nationale belang dit zou vereisen. Zo ook in dit geval, zij het dat de partijen die het Noord Atlantisch Verdrag sloten van dat recht afstand deden voor de eerste 20 jaar.

Anderzijds ontbreekt in het Verdrag een bepaling, die de duur ervan uitdrukkelijk tot een zekere periode limiteert. In wezen is dan ook het Noord Atlantisch Verdrag voor onbepaalde tijd gesloten, een opvatting die zijn bevestiging vindt in diverse verklaringen, door verantwoordelijke ministers en autoriteiten afgelegd in de jaren van het bestaan van de NAVO.

Het is dus zó, dat 1969 niet een soort „fatale termijn” is, die het einde zou betekenen van de NAVO, *tenzij* de ledenlanden gezamenlijk opnieuw plechtig zouden besluiten het Verdrag te verlengen en de organisatie in stand te houden. Ik gebruik opzettelijk deze wat zwaar aandoende woorden, omdat zij wel ongeveer overeenkomen met de stemming die in diverse publikaties van de laatste tijd is opgeroepen.

Ik mag mij hier misschien terzijde een enkele opmerking veroorloven over dergelijke publikaties. Het is sinds jaar en dag vooral in persorganen blijkbaar tot een gebruik geworden om over de NAVO alleen nog maar te schrijven in crisistermen. Als het al niet mogelijk is om een gegeven situatie binnen het bondgenootschap met de kwalificatie „crisis” te versieren, dan schijnt het nodig te zijn om met grote koppen te berichten, dat een crisis vermeden is of nog liever dat het bestaan van een crisis verdoezeld is. Ik wil niet graag voor enig ander onderdoen in waardering van het belang, dat de pers heeft als middel tot voorlichting van het publiek, maar ik vraag mij bij het lezen van dergelijke, blijkbaar op sensatie beluste berichten toch wel eens af of de organen van dit voorlichtingsmiddel voldoende beseffen welke misvattingen zij kunnen creëren door onvoldoende nuancering in hun berichtgeving.

Om terug te keren tot de draad van mijn betoog, ik meen te hebben aangetoond, dat van zulk een misvatting sprake is indien men het voorstelt alsof de NAVO gesteld is voor een „fatale termijn” in zijn bestaan. De zaak is eenvoudig zo, dat het bondgenootschap na 1969 zonder meer in stand blijft, zelfs ook al zou één of meer van de leden-landen er dan de brui aan willen geven. Geen „fatale termijn” dus, het jaar 1969, en derhalve op zichzelf niet van beslissende betekenis, maar erkend moet worden, dat het een belangrijke mijlpaal zal kunnen worden.

Kans op uittreden

Men kan natuurlijk de vraag stellen of de uittreding van één of meer landen een ernstige of misschien zelfs fatale slag voor de NAVO zou zijn. Die vraag valt niet in abstracto te beantwoorden, omdat de omstandigheden waaronder dit zou gebeuren en de betekenis van het land of de landen in kwestie, van allesoverheersend belang daarbij zijn.

Er kan echter wel iets gezegd worden over de *kans* op uittreden van één of meer landen na 1969. Ik wil dat vraagstuk behandelen los van enig land in het bijzonder en uitsluitend in algemene zin door een analyse van de redenen die 15 landen bewogen hebben het Noord Atlantisch Verdrag te tekenen en van de waarde van deze redenen in 1969 en de daaropvolgende jaren.

De motieven voor het ontstaan van de NAVO zijn in het verleden reeds zo vaak uiteengezet, dat ik daarover kort kan zijn. Bondgenootschappen, gesloten met het oogmerk van gezamenlijke verdediging tegen een potentiële aanvaller zijn zo oud als de weg naar Kralingen. Een bijzonder nuttig schematisch overzicht van de typische kenmerken van bondgenootschappen is enige jaren geleden verschenen in de Militaire Spectator, in een tweetal artikelen van de hand van Majoor Gijsbers, in de nummers van december 1962 en januari 1963 en belangstellenden in deze interessante problematiek wil ik daarnaar graag verwijzen. Het in oorsprong militair-defensieve bondgenootschap van de NAVO kwam in 1949 tot stand omdat bij de zich steeds duidelijker aftekenende dreiging van Oost, West zich realiseerde, dat een op nationale leest geschoeide verdediging tegen die dreiging geen kans op succes meer had. Alleen bundeling van krachten, reeds in vreedstijd, kon nog leiden tot een verdedigingsopzet waarvan voldoende afschrikwekkende kracht zou uitgaan om aan de expansie van dat blok een halt te kunnen toeroepen.

Dat de praktische uitwerking van dit basisbeginsel in de structuur die de NAVO thans heeft uniek is in de historie, kan ik hier verder buiten beschouwing laten, omdat het mij op dit moment vooral te doen is om een toetsing van dit basisbeginsel aan de omstandigheden van de toekomst.

De vraag moet immers zijn of in die toekomst één of meer van de NAVO-landen, al of niet onder invloed van geheel andere overwegingen, tot de conclusie zouden kunnen komen, dat zij de bescherming van het eigen territorium, die het bondgenootschap hun biedt, niet meer zouden behoeven. Het zal U duidelijk zijn, dat deze vraag niet met een absoluut ja of neen kan worden beantwoord omdat het absolute aan de politiek zoals aan zoveel andere zaken vreemd is. Voor het antwoord op de vraag dienen veel factoren te worden geanalyseerd en tegen elkaar te worden afgewogen. Voor de belangrijkste van die factoren zal men moeten werken met veronderstellingen en dat geldt in het bijzonder t.a.v. de te verwachten ontwikkeling aan de andere zijde van het IJzeren Gordijn. Het is in de mij toegemeten tijd niet mogelijk een dergelijke analyse te ondernemen en ik moet daarom volstaan met een aanduiding van de conclusie waartoe zij naar ik meen moet leiden, een conclusie die het beste als volgt geformuleerd lijkt te kunnen worden:

Het lijkt niet waarschijnlijk, dat de verhoudingen in politiek, militair en economisch opzicht in 1969 ten opzichte van de huidige situatie zodanig fundamenteel gewijzigd zullen zijn, dat het althans voor de landen van continentaal West-Europa verantwoord kan zijn geworden om afstand te doen van de voordelen van de gezamenlijke verdediging in NAVO-verband en zich voor het vervolg te verlaten op eigen, nationale defensiemiddelen.

U zult dit misschien wel een erg vage formulering vinden, met diverse kwalificaties doorspekt en U zult misschien wel denken, dat van Buitenlandse Zaken ook niet anders verwacht kan worden. Ik laat dat laatste dan maar even in het midden om nog eens te herhalen, dat gezien de vele onberekenbare

elementen in de probleemstelling, een meer preciese formulering bepaald niet verantwoord zou zijn.

Hoe voorwaardelijk mijn woorden ook mogen klinken, zo moet toch duidelijk begrepen worden, dat zij uitsluiten de mogelijkheid, dat een land alleen maar wegens het bestaan van een verschil van mening over de wijze van organiseren van de gemeenschappelijke defensie of van het bondgenootschap in het algemeen, het besluit zal nemen om de NAVO de rug toe te keren. Dat is juist de situatie, die men zich vaak van 1969 voorstelt, en ik mag U wel zeggen, dat ik een dergelijke voorstelling van zaken verwerp als niet realistisch. Hoe diep zulk een verschil van mening ook mag gaan, vóórdát het leidt tot een besluit tot opzegging van het NAVO-lidmaatschap moet eerst nog de vraag worden beantwoord of het betrokken land meent zich in de politieke wereldverhoudingen van dat ogenblik te kunnen verlaten op een zuiver nationale defensie. Dit is een vraag van een geheel andere orde dan de huidige meningsverschillen over de organisatie en het beleid van het bondgenootschap.

Ik weet: men ziet dat vaak anders en dan wordt het voorbeeld van de huidige Franse politiek ten tonele gevoerd. Men wijst dan op het besluit van de Franse regering om de Middellandse Zeevloot uit de NAVO terug te trekken en om hetzelfde te doen met de Franse Atlantische vloot en men wijst op het zgn. terugtrekken van Franse officieren uit geallieerde hoofdkwartieren. Al die voorbeelden kunnen mij, moet ik zeggen, niet overtuigen. Als men dieper doordenkt over de werkelijke betekenis van deze maatregelen, dan realiseert men zich, dat ten eerste door geen van deze maatregelen de band tussen Frankrijk en de NAVO in het specifieke gebied waarop die maatregelen betrekking hebben, is doorgesneden. (Het is wel goed om hier terloops te pogen misverstand, dat is ontstaan over dat terugtrekken van Franse officieren uit geallieerde maritieme commando's, uit de weg te ruimen. De Franse officieren die gedetacheerd waren bij SACLANT b.v. werken daar nog steeds, zij het formeel thans als liaison-officieren en het enige dat gebeurd is, is dat Franse vlag-officieren, die behalve met een nationaal commando ook belast waren met een geallieerd commando, van dit laatste afstand hebben moeten doen.)

Ik herhaal dus: ten eerste, de band tussen Frankrijk en de NAVO is nergens doorgesneden. Ten tweede: de Franse maatregelen hebben uitsluitend gebieden betroffen waar een „reshuffle” in de verhoudingen niet van essentiële invloed was op het voeren van een eventuele oorlog, of andere gezegd: de Franse maatregelen hebben geen betrekking gehad op terreinen waar een „reshuffle” de opzet van de NAVO-defensie fundamenteel zou aantasten zoals b.v. bij de opstelling van divisies aan het centrale front.

Het is derhalve verantwoord om achter deze maatregelen voorsnog niet meer te zien dan de wil om daadwerkelijk uiting te geven aan het Franse inzicht, dat de tot dusverre door de NAVO-landen unaniem aanvaarde grondbeginselen der verdediging (om ze in één woord samen te vatten: de integratie van de strijdkrachten) verlaten en door andere vervangen moeten worden. Hetgeen dus iets anders is dan er aanwijzingen in te zien voor een begin van tenuitvoerlegging van het uittreden uit de NAVO.

Ik wil daarmee alleen maar zeggen, dat de Franse maatregelen voorlopig nog voor ten minste tweërlei interpretaties vatbaar zijn, *niet* echter, dat zij daardoor beter verteerbaar zijn. Want in ieder geval moet geconstateerd worden, dat het Franse beleid op dit gebied de cohesie van de Alliantie aantast en dat er in dit opzicht een zekere politiek-destructieve werking van uitgaat.

Het is met dat al een sprekend voorbeeld van de zich wijzigende verhoudingen zowel binnen als buiten het bondgenootschap waarvoor ik thans Uw aandacht zou willen vragen. Die wijzigingen en hun oorzaken zijn nu reeds duidelijk aanwijsbaar en er moet rekening mede gehouden worden, dat zij hun invloed ook in de komende jaren zullen doen gevoelen.

Zij zijn van zodanige aard en kracht dat de bestaande structuur van de NAVO er wellicht niet onberoerd door zal blijven. De NAVO zal dan ook wellicht reeds op de weg naar 1969 geconfronteerd worden met structurele problemen, waarbij het niet uitgesloten is te achten, dat de mogelijkheid voor de ledenlanden om vanaf 1969 uit te treden, gehanteerd zal worden — openlijk of bedekt — als drukmiddel. Vandaar de conclusie die ik eerder trok, dat het jaar 1969 als begin van de daadwerkelijke uittredingsmogelijkheid voor de organisatie een belangrijke mijlpaal zal kunnen worden.

Factoren, die de bestaande verhoudingen kunnen beïnvloeden

Het is misschien wel goed om op dit punt te waarschuwen tegen hooggestemde verwachtingen, die sommigen Uwer wellicht reeds vooraf gekoesterd hebben of bij het luisteren zijn gaan koesteren, nl. dat ik vanavond een kant en klare blauwdruk zal verschaffen over de te verwachten structuurwijzigingen in de NAVO. Ik heb die ambitie niet en mocht dat U teleurstellen dan spijt mij dat zeer, maar ik kan er niets aan veranderen, want hier geldt, dat waarzeggerij en politiek op gespannen voet met elkaar staan en dat wie ambtshalve of uit liefhebberij aan politiek doet zich vanzelfsprekend zo goed mogelijk geestelijk kan en moet prepareren op de gebeurtenissen op het politieke toneel, maar zich al gauw buiten spel gesteld zou zien, indien hij het kristal tot zijn leidsman zou kiezen.

Ik wil dan ook voor U niet meer doen dan een schets geven van de factoren en de stromingen, die nu en in de eerstvolgende jaren hun invloed zullen doen gevoelen en daarna een beschouwing wijden aan de beste wijze waarop het bondgenootschap die invloeden kan trachten te verwerken.

Allereerst zou ik dan het oog willen richten op de externe factoren, dus buiten het bondgenootschap liggende, die in dit verband de aandacht verdienen. De belangrijkste daarvan is ongetwijfeld de ontwikkeling in de positie van het Sowjetblok. Dat men bij het beoordelen van de ter zake dienende feiten uitermate voorzichtig moet zijn, is ons allen juist weer ingescherpt door de wijziging van het regime in Moskou. Tot aan de val van Chroestsjow stonden enkele dingen vast. Het leed geen twijfel meer, dat de machthebbers in Moskou sinds het Cubaanse avontuur van nu juist twee jaar geleden doordrongen waren van het besef, dat de aan weerszijden opgebouwde, ontzagwekkende vernietigingsmacht te groot was geworden om nog gebruikt te kunnen worden als een doeltreffend middel voor het bereiken van politieke doeleinden. Dat besef verminderde de ruimte voor politieke manoeuvre van het Sowjetblok. Het stond ook vast dat in de Sowjet-Unie de ontwikkeling van het economisch potentieel nog steeds moeilijkheden ondervond, hetgeen eveneens zijn weerslag had op de politieke mogelijkheden naar buiten. Deze basisfeiten hadden in ieder geval *dit* effect teweeggebracht, dat de dreiging van achter het IJzeren Gordijn minder acuut leek te zijn geworden dan zij tot voor enkele jaren nog was.

Er kon voorts worden gewezen op zekere symptomen van een vermindering in de cohesie van het Sowjetblok, waarvan de openlijke ruzie tussen de Sowjet-Unie en communistisch China het meest sprekende was. De verleiding was groot

om dit verschijnsel te extrapoleren en er in te zien het begin van een ontwikkeling naar steeds minder samenhang en uiteindelijk uiteenvallen van het tot dusver zo homogene Sowjetblok.

De val van Chroestsjow herinnert ons eraan, niet te snel voor zulk een verleiding te zwichten. Het volkomen onverwachte van die gebeurtenis en de geheimzinnigheid, waarmee zij is omgeven, demonstreert nog weer eens op overduidelijke wijze, hoe weinig wij in het Westen werkelijk weten van wat er daar in het Kremlin omgaat, hoe ondoorzichtig het Sowjet-bestuursapparaat eigenlijk is.

Dit beseffende, doet men er beter aan de in de Sowjet-Unie optredende verschijnselen uitsluitend te koppelen aan de bestaande interne verhoudingen in Moskou en altijd rekening te houden met de mogelijkheid dat verschuivingen daarin kunnen optreden. In het onderhavige geval zullen die kunnen leiden tot maatregelen, die zowel de onderlinge samenhang van het blok zullen versterken als de dreiging naar buiten wederom doen herleven of althans wat dit laatste betreft de betrekkelijke ontspanning in de relaties met het Westen teniet zullen doen.

Als tweede belangrijke externe factor wil ik de ontwikkeling van de zgn. „tiers monde" noemen, dat wil dus zeggen van dat grote stuk wereld dat niet door militaire bondgenootschappen met het Sowjetblok of de NAVO-landen is verbonden. Als het gaat om aan te geven welke de invloed van die ontwikkeling zal zijn op de NAVO, dan begeeft men zich op nog gladder ijs dan het Russische. Voorlopig zijn wij alleen nog gewend geweest dat stuk van de wereld te beschouwen als een jachtterrein voor de beide blokken, zowel politiek als militair en economisch, waarbij het Sowjetblok de rol van de stroper vervult en het Westen zich wat moeizaam tracht te passen in het uniform van de koddebeier. Het is echter geenszins uitgesloten, dat de arme bezitters van dit terrein, die nog maar sinds kort de status van slaaf of pachter hebben afgelegd, zich tot groepen zullen verenigen, die een eigen rol op het politieke wereldtoneel gaan vervullen. Reeds zijn er tekenen te bespeuren van toenemend politiek bewustzijn in de V.N. Ik zou voorts willen wijzen op het collectief optreden van 75 onderontwikkelde landen op de United Nations Conference on Trade and Development.

Tot zover de externe factoren, die ik zie en die vermoedelijk hun invloed niet zullen missen op „the shape of things to come". Ook binnen het bondgenootschap ontbreekt het intussen niet aan verschuivingen en tendenties die de verhoudingen in meer of mindere mate zullen beïnvloeden.

Daaronder zou ik als eerste willen noemen het verschijnsel, dat in wezen niets anders is dan een reactie op de externe factor, die ik eveneens het eerst noemde. Als de dreiging in militaire zin van achter het IJzeren Gordijn minder acuut wordt, verslapt automatisch het gevoel van bedreigd-zijn, vermindert de „sense of urgency" en daardoor het gevoel van saamhorigheid, dat sterk in het bondgenootschap leeft in tijden van crisis.

Wie terugziet op de historie van de Atlantische Alliantie en vooral nog eens denkt aan het eerste vijftal jaren van haar bestaan, die wordt onvermijdelijk getroffen door de toen heersende zeer grote mate van saamhorigheid en bereidheid tot samenwerking die werden ten toon gespreid, ook indien dit zekere offers aan het nationale standpunt met zich meebracht. Ook in latere jaren zijn wij daar allen getuige van geweest, telkens wanneer de machthebbers in het

Kremlin weer eens het ogenblik gekomen achtten om de spanning op dramatische wijze te verhogen.

Ware het niet al te navrant paradoxaal, dan zou men nog wel eens terug willen verlangen naar dergelijke kritieke tijden, nu het niet zelden onmogelijk blijkt om in de Noord-Atlantische Raad eenstemmigheid tot stand te brengen. Het is, zoals ik zei, de eenvoudige reflectie van het gevoel, dat het Westen zich wel weer wat kan permitteren en dat er dus meer ruimte is om individuele nationale standpunten te handhaven, ook al wordt daardoor een eenvormig beleid van de organisatie onmogelijk. En deze opvatting is waarlijk niet het monopolie van één land, hij manifesteert zich ook bij andere; ik hoef alleen maar hier het voorbeeld te noemen van de kwestie van de kredietverzekeringstermijn t.a.v. het Sowjetblok.

In zijn uitingvorm vrijwel onafscheidelijk aan deze factor verbonden is iets anders, dat voor een goed begrip van zaken afzonderlijk moet worden genoemd en besproken. Ik heb hier het oog op het verschijnsel van het herlevende nationalisme in Europa. Als verschijnsel is het zo complex, dat alleen daaraan al met gemak een voordracht van enige uren zou kunnen worden gewijd. Er zijn historische elementen in verwerkt, maar evengoed psychologische en zuiver politieke. Een grote rol heeft, dunkt mij, gespeeld het proces van herwinnen van levenskracht, dat de Europese landen hebben doorgemaakt in de jaren na 1948, toen de Marshallhulp en de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) in verrassend korte tijd het vernielde en verarmde Europa omtoverden in een herbouwd en welvarend continent.

In latere jaren, na het optreden van Generaal De Gaulle als president van de Franse Republiek, is daar de voorbeeldwerking van het Franse beleid bijgekomen. Men kan daaraan de eigenschappen van duidelijkheid en eenvormigheid bepaald niet ontzeggen en het mag niemand verwonderen, dat het inspirerend werkt op groepen en partijen in andere landen. Ook al vinden deze verschijnselen in die landen niet — of misschien moet men zeggen nóg niet — hun weerspiegeling in officiële landspolitiek, dan toch spelen zij een rol, omdat zij regeringen onder bepaalde omstandigheden er toe kunnen brengen er mede rekening te houden. Het is daarom, dat het bepaald noodzakelijk is om wat ik noemde het herlevend nationalisme in Europa aan te merken als een factor die naar alle waarschijnlijkheid zijn invloed nog zal doen gevoelen in de komende jaren.

Er is een derde factor waarop ik de aandacht zou willen vestigen en die, komende onmiddellijk na de vorige, wellicht wat vreemd lijkt. Ik bedoel het streven naar Europese eenheid. Ziehier een fenomeen in de na-oorlogse wereld, dat sterk tot de verbeelding heeft gesproken en daardoor op bijzondere wijze emoties heeft wakker geroepen. In het sinds eeuwen verdeelde Europa, in het Europa, dat tweemaal in 25 jaar tijd het toneel werd van een verwoestende oorlog die de gehele wereld meesleepte, ontpopten zich sterke krachten, die riepen om het begraven van de tegenstellingen, het neerhalen van de barrières aan de grenzen en het zich verenigen tot één grote eenheid. Het is verrassend geweest om te zien hoe deze oproep weerklank vond. Zij trof niet alleen staatslieden maar ook staatsburgers, doe zich verenigden in bewegingen en die er een eer in stelden om Europeaan genoemd te worden. De Kolen- en Staalgemeenschap kwam tot stand en de zes continentaal-Europese landen die haar in leven riepen droegen daarbij een deel over van dat goed, dat eeuwenlang beschouwd was als het heiligste van een natie, nl. de soevereiniteit. Het zag er een korte

tijd naar uit, dat een nieuw tijdperk voor de deur stond, waarin althans tenminste voor de Zes de nationale identiteit langzamerhand zou afbrokkelen en verdwijnen om plaats te maken voor een collectieve identiteit. De eerste slag aan dit toekomst-perspectief werd toegebracht met het verwerpen door de Franse Assemblee Nationale van het verdrag, dat de Europese Defensie Gemeenschap beoogde te creëren. Weliswaar gelukte het daarna nog om de Europese Economische Gemeenschap en Euratom op te richten, maar toen waren reeds de regeringen minder scheutig in het afstaan van een deel van hun bevoegdheden ten bate van de organen van de beide gemeenschappen.

Sindsdien is het getij voor het streven naar eenheid in Europa er niet gunstiger op geworden, maar ik zou toch staande willen houden dat het getij niet verlopen is. Dat wordt mij in zekere zin gemakkelijk gemaakt door de op het ogenblik weer opduikende pogingen om in één of andere vorm een Europese Politieke Unie te vestigen. Zeker, het is niet allemaal goud wat er blinkt. Of die pogingen alle geïnspireerd zijn door een oprecht verlangen om een Verenigd Europa naderbij te brengen in de vorm zoals die aan de geestelijke vaders van de Europese eenheidsbeweging en hun volgelingen voor ogen heeft gestaan mag op z'n minst dubieus genoemd worden. Dat vermindert echter niet hun betekenis voor de toekomstige ontwikkelingen in Europa. Bovendien kan men het bestaan van een duidelijke oppositie tegen veel van deze initiatieven constateren, die voortspuit uit de gedachte aan een geïntegreerde vorm van Europese eenheid en die aldus bewijst dat deze gedachte nog steeds volop leeft.

Ik ben er van overtuigd, dat ook deze gedachte haar waarde zal behouden in de komende jaren en dat er bovendien ontwikkelingen kunnen optreden die haar kunnen versterken. Ik denk daarbij vooral aan gebeurtenissen op economisch gebied, die op hun beurt hun oorzaak vinden in de techniek. Het is al lang een gemeenplaats geworden om te spreken van de zich snel ontwikkelende techniek, die leidt tot steeds ingewikkelder produkten en tot produktie in steeds grotere omvang, welke gaandeweg de capaciteiten van afzonderlijke industrieën en individuele landen te boven gaat. Juist in de laatste tijd vermenigvuldigen zich de bewijzen van deze stelling op allerlei gebied en komt tussen allerlei landen samenwerking tot stand voor de ontwikkeling en de produktie of de bouw van omvangrijke projecten. Ik behoef U maar te noemen het Engels/Franse project voor de bouw van het supersonische verkeersvliegtuig de Concorde, en dat voor de bouw van een tunnel onder het Kanaal. Er is de multilaterale samenwerking in de ELDO en de ESRO, en niet te vergeten die bij de ontwikkeling en de bouw van het Fokker F 28 vliegtuig. Op militair gebied zijn er nog diverse andere. Ik ben er van overtuigd, dat met het toenemen van deze projecten waarin industrieën en vaak ook regeringen samenwerken, meer en meer die samenwerking tot een gewoonte wordt en invloed zal hebben op de mentale instelling in de Europese landen.

Alles bijeen genomen acht ik derhalve geen goede gronden aanwezig om te veronderstellen, dat het streven naar inniger samenwerking tussen de West-europese landen geen rol van betekenis meer zou kunnen vervullen in de ontwikkelingen op politiek gebied in de nabije toekomst. Ook met deze factor zal derhalve rekening gehouden moeten worden bij een beoordeling van de toekomst van de NAVO.

Het is passend om op deze conclusie onmiddellijk te laten aansluiten een bespreking van het onderwerp „medezeggenschap van Europa in nucleaire

zaken en de multilaterale kernstrijdmacht (alias de MLF)". Het is immers juist de combinatie van factoren die ik hiervoor besprak, die het aanzien heeft gegeven aan een verlangen in Europa om medezeggenschap te verkrijgen over het wapen, dat in laatste instantie beslissend is voor het lot van het Westen in geval van oorlog en dat tot dusverre zich in het uitsluitende bezit van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk bevonden heeft. Om des tijds wille ben ik gedwongen te volstaan met deze summiere aanduiding van een probleem, dat natuurlijk in werkelijkheid gecompliceerder is en waarbij b.v. ook het vertrouwen in het geding is, dat de bondgenoten stellen in het beleid van hun zo juist genoemde partners. Evenzeer is van belang de in Amerika sterk levende behoefte om de ontzaglijke verantwoordelijkheid, die het bezit van dit wapen met zijn onvoorstelbare vernietigingskracht met zich meebrengt, althans tot op zekere hoogte te delen met die landen, die door dit wapen mede beschermd worden.

Het vraagstuk van de medezeggenschap is dan ook niet bijzonder nieuw maar heeft in de laatste paar jaren zich gekristalliseerd in concrete plannen voor de vormgeving ervan. Het meest uitgewerkte plan is nog steeds het Amerikaanse dat beoogt de vorming van een vloot van bovenwaterschepen, uitgerust met het nieuwste type Polarisraket, welke vloot het gezamenlijke eigendom zou moeten zijn van de landen, die het daartoe strekkend verdrag zouden ondertekenen en door hen gezamenlijk beheerd zou worden. De vloot zou voorts zodanig bemand worden, dat steeds personeel van ten minste drie nationaliteiten op een schip verenigd zijn en dit personeel zou een internationale status moeten hebben. Ziedaar de meest wezenlijke kenmerken van het Amerikaanse plan.

Bij hetgeen ik hierover zou willen zeggen, wil ik mij uitdrukkelijk losmaken van de militaire, financiële en andere aspecten van het plan. Het spreekt vanzelf, dat ik mij er volledig van bewust ben, dat de Nederlandse Regering zich t.z.t. van al die andere aspecten niet kan distantiëren. Ook verklaar ik nadrukkelijk, om misverstand te voorkomen, dat mijn woorden niet mogen worden uitgelegd als te betekenen, dat de Regering reeds haar standpunt zou hebben bepaald. Het is er mij slechts om te doen de politieke betekenis van de Amerikaanse gedachte in het licht te stellen en daartoe breng ik dus een scheiding aan tussen die kant van de MLF-conceptie enerzijds en het militaire instrument, dat men kiest voor de praktische tenuitvoerlegging van die conceptie anderzijds. Aldus handelende kies ik derhalve ook geen partij tussen b.v. het Amerikaanse vlootproject en de later ingediende Britse voorstellen, die gericht zijn op land-based en air-borne projecten, maar daarbij gebruik willen maken van dezelfde principes betreffende eigendom, beheer, gemengde bemanning etc. als verbonden aan het Amerikaanse plan.

Nu wat betreft die politieke betekenis van de MLF-conceptie zijn enkele categorieën te onderscheiden. In één categorie zijn bijeen te brengen allereerst de elementen van politieke waarde, welke liggen op het terrein van het tegengaan van de verspreiding van kernwapens, de kwestie van de zgn. non-disseminatie of non-proliferatie van kernwapens naar landen, die thans nog geen kernwapens bezitten. Dit is een wereldpolitiek vraagstuk, niet specifiek eigen aan de NAVO, waarbij in het geding is de noodzaak om te voorkomen, dat de vernietigingskracht van het atoomwapen in het bezit komt van meer landen dan thans reeds het geval is, waardoor het gevaar van atomaire conflicten op onverantwoorde wijze zou worden vergroot.

In zekere zin kan hierbij ook ondergebracht worden het bijzondere geval van de Duitse Bondsrepubliek, dat derhalve wél eigen is aan de NAVO en dat gedefinieerd kan worden als het wegnemen van de vrees bij anderen voor een Duitse atoombewapening.

Eveneens in deze categorie ligt de kwestie van het effect, dat de oprichting van een MLF kan hebben op de algemene Oost/West verhouding als gevolg van de consequenties, die de Sowjet-Unie er voor haar eigen beleid uit zou trekken.

In een andere categorie van politieke MLF-aspecten liggen de invloeden, die er van zullen kunnen uitgaan op de verhoudingen *binnen* het bondgenootschap. Dit is derhalve de categorie die in het kader van mijn voordracht iets meer aandacht verdient.

Allereerst kan dan worden vastgesteld, dat de Amerikaanse conceptie gedurfd is en een belangrijke stap voorwaarts in een richting die in de laatste jaren volledig geblokkeerd leek te zijn. Het gezamenlijk financieren en beheren van een ultra-modern militair apparaat, betekent een integratie binnen de NAVO die moet worden aangemerkt als te zijn van de allergrootste betekenis voor het bondgenootschap. Juist en vooral omdat deze integratie, die van zo fundamenteel belang is voor het bereiken van de doeleinden van het Noord Atlantisch Verdrag, in de loop van het bestaan van de NAVO in toenemende mate op weerstand is gestuit en, zoals gezegd, in de laatste jaren praktisch gesproken geen stap naderbij is gekomen.

Van misschien evenveel belang moet het echter geacht worden, dat een dergelijke innige samenwerking tot stand zou komen tussen een aantal Europese landen en tussen deze landen en de Verenigde Staten. Ik denk daarbij speciaal aan het feit, dat de groei van de Europese eenheid, waarop ik eerder inging, nagenoeg tot stilstand is gekomen in januari 1963, toen de onderhandelingen tussen de zes landen van de Europese Economische Gemeenschap en het Verenigd Koninkrijk moesten worden afgebroken. Die gebeurtenis bracht aan het licht een scherpe scheiding in de opvattingen omtrent wat eigenlijk verstaan moet worden onder het begrip „Europa“ en deze scheiding heeft sindsdien zijn effect niet gemist op praktisch alle gebieden van Europese samenwerking, met als gevolg een ernstige stagnatie in de groei van deze samenwerking.

Op het eerste gezicht is het verband tussen deze constatering en een MLF misschien niet geheel duidelijk. Het gaat immers bij de MLF niet om economische samenwerking en ook niet, in absolute zin tenminste, om samenwerking op politiek gebied. Dat is juist, maar men moet naar mijn oordeel niet onderschatten de betekenis van een innige samenwerking tussen regeringen bij het beheer van een gecompliceerd wapensysteem dat als zodanig een machtsfactor van betekenis is. (Ik denk daarbij minder aan de relatieve grootte van een MLF ten opzichte van het totaal der beschikbare nucleaire wapens als wel aan de absolute vernietigingskracht van een MLF wapensysteem).

Men moet niet vergeten, dat aan de deelnemers aan een MLF een *beslissings*bevoegdheid toevallt over de inzet van dat wapensysteem. Een bevoegdheid, die zich in principe niet onderscheidt van die, welke b.v. de Amerikaanse President bezit t.a.v. het Strategic Air Command en die alleen dan op verantwoorde wijze kan worden uitgeoefend, als voor de inzet een beleid wordt vastgesteld. Het doet er in dit verband niet toe, *hoe* eventuele beslissingen door de bestuursorganen van de multilaterale strijdmacht worden ge-

nomen, of daarbij vetorechten zullen bestaan of niet. Het gaat erom, dat de deelnemende landen, aan de hand van politieke en militaire overwegingen, een „policy” moeten uitstippelen die hun leidraad zal zijn voor het daadwerkelijk beheer. Dat geldt voor het probleem van de inzet, maar ook natuurlijk voor het beheer in vredestijd. Ik wil daarmee aantonen, dat het verantwoorde beheer van een MLF, in de ruimste zin van het woord, alleen is te realiseren door het bereiken van overeenstemming over een problematiek, die niet alleen militair, maar zeer bepaald ook sterk politiek gekleurd is.

Tenuitvoerlegging van een MLF-plan met de eerdergenoemde wezenlijke kenmerken, onder deelname van de Verenigde Staten en een aantal Europese landen, zal derhalve moeten leiden tot een samenwerking, die qua strekking zéér ver zal gaan en b.v. een goed deel zal bestrijken van wat men doorgaans beschouwt als het werkterrein van een Europese Politieke Unie.

Het belang van de MLF-conceptie voor de Europese samenwerking is daarmee, meen ik, voldoende aangetoond. Voor wat betreft de NAVO zelf, ingeval een verdrag tot oprichting van een MLF tot stand zou komen, zal geen NAVO-land de toetreding daartoe kunnen afwijzen, zonder terdege overwogen te hebben welke consequenties voor het land zelf verbonden zijn aan het blijven buiten de zoveel inniger MLF-samenwerking.

Ik geloof, dat ik U aldus een overzicht heb gegeven van de belangrijkste factoren die op de NAVO zullen inspelen gedurende de komende jaren en die naar men mag vermoeden aanwezig zullen zijn als in 1969 de mogelijkheid begint te ontstaan voor de ledenlanden om het verdrag op te zeggen.

Om ze nog even te herhalen:

- extern — de ontwikkelingen in de positie van het Sowjetblok
- de ontwikkelingen in de „tiers monde”;
- intern — het verslappende saamhorigheidsgevoel;
- het herlevende nationalisme;
- het streven naar Europese eenheid;
- de politieke aspecten van de MLF-conceptie.

Reorganisatievoorstellen

Geregeld gaan er stemmen op, die bepleiten van de gevolgen van dit alles voor de NAVO nu reeds een studie te maken, ten einde in 1969 conclusies te hebben aan de hand waarvan de Organisatie zou kunnen worden herzien. Het is niet onmogelijk, dat deze stemmen voor een deel voortkomen uit de verkeerde veronderstelling, dat er iets fataals te gebeuren staat in 1969 *tenzij* er iets ondernomen wordt. Het blijft voorts voor de aandachtige lezer van de hierbedoelde pleidooien in vele gevallen niet verborgen, dat de pleiters onvoldoende vertrouwd zijn met de NAVO als een levende organisatie. Men vindt dan vaak ongeveer deze gedachtengang: de verhoudingen zijn gewijzigd, dus de NAVO, die ontstond onder andere verhoudingen, is verouderd en aan het eind van zijn bestaan gekomen. Men moet daarvan zeggen dat die gedachtengang blijk geeft zowel van weinig begrip voor de fundamentele beginselen die tot het ontstaan van de NAVO geleid hebben, als van gebrek aan kennis omtrent de werking van deze internationale organisatie. Met dit laatste bedoel ik de eigenschap om zich aan te passen aan zich veranderende omstandigheden en verhoudingen, welke aanpassing enerzijds mogelijk gemaakt wordt door de ruime termen van het Noord Atlantisch Verdrag, ander-

zijds gerealiseerd wordt door het eenvoudige feit, dat de NAVO een continue, dagelijkse activiteit heett, waarin die veranderende omstandigheden eveneens continue en dagelijks worden ingevoerd.

Het is met name dit laatste kenmerk, dat mij brengt tot de stelling, dat men niet te snel er toe moet besluiten om de structuur van de NAVO ten principale op de helling te zetten en op studies aan te sturen met het oogmerk na verloop van tijd een nieuwe structuur er voor in de plaats te stellen, die dan zgn. zou zijn afgestemd op de gewijzigde verhoudingen.

Maar laat ons eerst eens zien, welke gedachten er leven over een reorganisatie van de NAVO.

Een van de bekendste is wel het plan om te geraken tot een selecte club van enkele leden van de NAVO die zou fungeren als een soort dagelijks bestuur met vergaande bevoegdheden. Eigenlijk moet ik spreken van „plannen”. Er zijn er nl. verschillende, die in details uiteenlopen, maar alle uitgaan van die zelfde grondgedachte. Het uitgangspunt is daarbij enerzijds dat de NAVO-Raad met 15 leden een te log lichaam is om tot snelle besluiten te kunnen geraken, anderzijds dat de uiteenlopende kracht van de NAVO-leden moet worden erkend door aan de grootsten onder hen een preponderante plaats te geven. Bij dit laatste beoogt men dan tevens kennelijk het Franse streven naar een grotere plaats onder de zon, op te vangen en in de NAVO tot uitdrukking te brengen. De verschillen in details die ik bedoelde hebben hoofdzakelijk betrekking op de omvang en de samenstelling van wat ik noemde de selecte club, die in de plannen wordt aangeduid hetzij als politieke standing group of als steering committee. Sommigen voorzien dan een dergelijke groep in een samenstelling beperkt tot de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, anderen willen er een vierde of zelfs nog een vijfde lid aan toevoegen, die bij toerbeurt gekozen zouden moeten worden uit de overige NAVO-landen of met Duitsland als vast lid. Overbodig te zeggen, dat met name de propagandisten voor een groep beperkt tot de Grote Drie zich laten inspireren door het voorbeeld van de militaire Standing Group. De voor de reorganisatieplannen gebruikte argumenten doen het natuurlijk vooral in de grote landen vaak wel goed, in het bijzonder de stelling, dat het met z'n drieën en vieren of desnoods vijven vlugger werkt dan met z'n vijftien. Men realiseert zich daarbij kennelijk niet dat wat er ook aan ernstige verschillen van mening moge bestaan, het nagenoeg nooit de kleine landen zijn die in zulke gevallen besluitvorming verhinderen, maar vrijwel altijd de grotere, die het moeilijk valt concessies te doen. En overigens laat zich niet goed inzien hoe regeringen en parlementen van de aldus te creëren tweederangs mogelijkheden er in zouden kunnen berusten, dat zij gebonden worden door besluiten, die over hun hoofd heen genomen worden.

Een andere suggestie die soms wel gehoord wordt is het Noord Atlantisch Verdrag zodanig te wijzigen, dat de werking ervan niet meer beperkt blijft tot het territorium van de leden, maar zich uitstrekt tot de gehele wereld. Op deze manier, aldus de voorstanders van deze gedachte, wordt bereikt dat in de NAVO de wereldstrategie kan worden besproken en bepaald, hetgeen, nog steeds volgens die voorstanders, noodzakelijk is in het licht van de voortgaande communistische dreiging, die zich evenmin beperkt tot het NAVO-gebied.

Het wil mij voorkomen, dat deze gedachte, die van een juiste premisse uitgaat, tot een onlogische conclusie komt.

Waar het om te doen is, is de consultatie, die in de NAVO plaatsvindt. De aanhangers van het plan hebben het oog op een grotere mate van harmonisering van het beleid van de NAVO-regeringen, voorzover het gericht is op het tegengaan van de invloed van het Sowjetblok waar ook ter wereld. Welnu, dat doel valt te bereiken zonder dat daarvoor iets veranderd behoef te worden aan de tekst van het Verdrag, want het is niet meer dan een beleidskwestie voor de regeringen van de NAVO-landen om daaraan al of niet bij te dragen. Zo beschouwd is het ook niet een bijzonder revolutionaire gedachte, want de Noord Atlantische Raad en de Commissie van Politieke Adviseurs van die Raad spreken sinds lang over alle problemen, waar ter wereld ook, die vallen binnen het kader van het tegengaan van de expansie van het Sowjetblok. Daarmede is niet gezegd, dat er niets in dit opzicht zou zijn te verbeteren, maar dat is uitsluitend en alleen afhankelijk van de wil van de regeringen, een beleidskwestie dus, en niet een kwestie van verdragswijziging.

Ik zou niet volledig zijn als ik niet ook nog melding maakte van twee andere gedachten, die wel gehoord worden in verband met de zgn. reorganisatie van de NAVO. De ene gebruikt als slagwoord „Atlantic Community”, de anders „Atlantic Partnership”. Eigenlijk zijn het meer begrippen met een zekere gevoelswaarde dan concrete voorstellen of suggesties. Dat geldt zeker voor de Atlantic Community, die men zich voorstelt als het toekomstbeeld van de samenwerking tussen Europa, de Verenigde Staten en Canada, er van uitgaande, dat deze groep van landen zal streven, ja zal moeten streven, naar een nauwe band, analoog ongeveer aan het na-oorlogse ideaal-beeld van de Europese eenheid. Over de vorm van die samenwerking hoort men weinig concreets.

De gedachte aan een Atlantic Partnership heeft daarentegen wel iets meer gestalte gekregen in de laatste tijd, zij het ook dat onder deze benaming verschillende en nogal uiteenlopende visies vertolkt worden. Het meeste aandacht heeft ongetwijfeld gekregen de visie, die op 4 juli 1962 door wijlen President Kennedy werd neergelegd in een rede, gehouden te Philadelphia. Bij die gelegenheid riep de Amerikaanse President het beeld op van de halter — in het Engels: de „dumb-bell”: Amerika enerzijds en het Verenigd Europa anderzijds zouden als de beide bollen van een halter in de toekomst nauw met elkaar verbonden moeten zijn. Dat beeld heeft nogal opgang gemaakt. Het sprak gemakkelijk aan en het stelde tegelijkertijd vooral aan de Europeanen als het ware een taak voor de toekomst, nl. het zich verenigen tot een zelfstandige en krachtige eenheid (Engeland daarbij inbegrepen), die zich als gelijkwaardige zou associëren met Amerika. De woorden „equal partnership” doen in dit verband opgeld.

Terzijde even deze opmerking: er is — terecht — op gewezen, dat in deze conceptie Canada blijkbaar tussen twee stoelen valt; voorzover mij bekend heeft nog niemand zich er aan gewaagd uit te werken welke plaats dit land in deze conceptie zou moeten innemen!

Het beeld van de halter is vooral aangegrepen door de propagandisten van Europese eenheid om kracht bij te zetten aan hun optreden. De uitdaging die de Amerikaanse President tot Europa heeft gericht, mogen wij niet onbeantwoord laten, aldus is hun redenering. Velen gaan daarbij zover, dat zij er argumenten uit putten voor het streven naar een Europa, dat geïntegreerd zal zijn, ook op politiek gebied, en dat zal kunnen beschikken over alle eigen machtsmiddelen, die ook behoren tot de uitrusting van de Verenigde Staten.

Hen staat derhalve ook een Europese kernmacht voor ogen, die een op zich zelf geloofwaardige afschrikkende kracht zou bezitten.

Als men bij deze uiterste consequentie van de theorieën aanlandt, is de vraag gerechtvaardigd naar de verwezenlijkbaarheid zowel als de wenselijkheid van een dergelijk plan. Is het werkelijk voorstelbaar dat het Verenigd Europa zich nog eens de ongetelde miljarden aan uitgaven zal willen getroosten om een eigen geloofwaardige deterrent op te bouwen? En in feite nog belangrijker deze vraag: moeten wij ons dit als een wenselijk doel voorstellen? Ik ben van mening, dat ernstige twijfel gerechtvaardigd is. Er is — en werkelijk op goede gronden — betoogd, dat de geestesgesteldheid in Europa en vooral op het continent door de eeuwen heen zich bepaald niet gekenmerkt heeft door een affiniteit tot bondgenootschappen met overzeese mogendheden, en wie het hedendaagse gebeuren in Europa gadeslaat, die kan tot geen andere conclusie komen dan dat de continentaal gerichte denkwijze in Europa nog altijd sterk leeft. Er is derhalve geen enkele garantie dat een politiek en militair geïntegreerd Europa zich als doel van zijn buitenlandse politiek zal kiezen, het beleid tegenover de rest van de wereld te harmoniseren met dat van de Verenigde Staten. Men mag zeker de mogelijkheid niet uitsluiten dat een Europa, uitgerust met een eigen adequate kernstrijdmacht, andere wegen zal zoeken en zich een zelfstandig beleid zal permitteren. Misschien is dat voor sommigen geen bezwaar of zelfs wel aantrekkelijk. Voor mij staat echter vast, dat vooralsnog Europa voor de toekomst slechts één verstandige keuze kan doen en dat is zich blijven richten op nauwe samenwerking met het krachtige bolwerk van de Westelijke wereld, dat aan de andere zijde van de Atlantische Oceaan is gelegen.

Ik veroordeel dus ook geenszins de „dumb-bell“-theorie als zodanig, doch alleen de vergaande interpretatie die daaraan door sommigen in Europa en in Amerika wordt gegeven.

De verschillende suggesties, plannen en ideeën voor een nieuwe structuur van de NAVO overziende, moet men tot de conclusie komen, dat zij eigenlijk weinig houvast bieden voor hen die, in de veronderstelling dat de NAVO gereorganiseerd moet worden, zoeken naar de panacee. Het enige plan, dat werkelijk concreet kan worden genoemd, is dat wat ik het eerste vermeld heb, t.w. de vorming van een „inner circle“ van drie tot vijf mogendheden, die als een soort politieke generale staf voor de NAVO zou optreden. Aan dit plan hebben ook enkele gezaghebbende figuren uit de Atlantische wereld hun naam verbonden; één van de meest welsprekende onder hen is Generaal Norstad. Ik wil nog eens herhalen, dat niettemin ook dit plan mij weinig realistisch lijkt. Het valt ook op, dat, althans voor zover ik ze ken, deze plannen nooit melding maken van de vorming van een Atlantisch parlement met behoorlijke bevoegdheden.

Ik acht mij met deze conclusie in de hand gesterkt in de opvatting, dat de NAVO er niet zal komen door een studie te maken van allerlei omstreden constructies, die de toekomstige NAVO een ander gezicht zouden geven, een gezicht waarvan de trekken de verschuivingen in de politieke verhoudingen natuurgetrouw zouden weergeven. Ik heb al eerder vanavond betoogd, dat in de levende organisatie die de NAVO is, deze verschuivingen voor zover zij elkaar al niet wederzijds opheffen, in een continu proces van aanpassing vanzelf hun uitdrukking kunnen vinden in gewijzigde methoden en structuren. Het dient, dunkt mij tot niets, om ze voortijdig te „bevrozen“. Ten slotte zal

welke reorganisatie dan ook moeten geschieden met de instemming van alle deelnemende landen en de geëigende plaats waar de inzichten en gevoelens van die landen zich bij uitstek kunnen uiten, is de Noord-Atlantische Raad en de organen van die Raad, waar Ministers en hun gevolmachtigden elkaar frequent ontmoeten.

Nederlands positie

Natuurlijk geef ik deze visie als Nederlander. De titel, die het Bestuur van de Vereniging aan mijn voordracht wilde geven, suggereert eigenlijk een beetje dat ik voor U vanavond vanaf een verheven plaats buiten het gewoel een objectieve beschouwing zou wijden aan de NAVO op weg naar 1969. Ik zou echter, naar mijn gevoelens te kort schieten, indien ik niet als slot van mijn beschouwing ook nog enkele woorden zei over het beleid, dat Nederland m.i. zou moeten voeren in de periode van het bestaan van de NAVO die thans voor de deur staat. Als steeds zal dat beleid worden bepaald door de positie die Nederland inneemt in Europa, op het vasteland, maar met grote economische en verkeersbelangen in overzeese landen, qua oppervlakte klein en in geval van oorlogvoering onder hedendaagse omstandigheden zonder de bescherming van bondgenoten nauwelijks verdedigbaar. Deze positie kan tot geen andere conclusie leiden dan die welke de Nederlandse Regering in 1949 trok, nl. dat de toekomst van ons land slechts op adequate wijze kan worden verzekerd in het kader van een samenwerking met andere landen, militair zowel als politiek en economisch, waarbij deze samenwerking niet mag worden beperkt tot een kleine kring van landen op het vasteland, maar ook zich moet uitstrekken tot landen overzee en in het bijzonder tot het land, dat na de tweede wereldoorlog het leiderschap van de westelijke wereld in de schoot geworpen kreeg, de Verenigde Staten van Amerika. Indien deze samenwerking progressief zou leiden tot nieuwe vormen van bestuur, dan zal daaraan door ons moeten worden meegewerkt, doch uiteraard met de garantie dat de Nederlandse stem op passende wijze gehoord kan worden in nieuw te creëren organen. Het Nederlandse belang blijft derhalve vooralsnog gediend met het voortbestaan en de versterking van de NAVO.

De weg van de NAVO naar 1969 die ik voor U heb porberen uit te tekenen, is, U zult het hebben gemerkt, geen strakke asfaltweg met vangrails aan beide zijden. Eerder is het een ouderwets kronkelende straat, die nu eens hier, dan eens daar uitzicht opent op interessante landschappen. Misschien zal de werkelijkheid nog anders zijn en meer doen denken aan een inrichting van vermaak, die onze vertrouwde Hollandse kermis pleegt op te luisteren nl. het spookhuis, waar U doorheen gevoerd wordt in een wagentje en onderweg in het pikkedonker skeletten ziet oplichten en op andere griezeligheden getraakteerd wordt.

De moraal van mijn verhaal kan dan ook gevoeglijk zijn, dat de toekomst nog altijd een gesloten boek is en dat de tijd het zal leren. Voor wie dit, vooral na het spookhuis, een te geringe troost mocht zijn, mag ik er wel aan herinneren, dat zelfs in dat spookhuis uiteindelijk het karretje weer terugkeert in het daglicht.

De Voorzitter:

Mijnheer Van der Valk, ik dank U voorlopig zeer voor Uw inleiding. Ik neem aan dat U bereid bent na de pauze vragen, die bij het gehoor zijn opgerezen, te willen beantwoorden.

Alvorens tot deze pauze over te gaan, wilde ik twee punten aan de orde stellen.

In de eerste plaats: willen diegenen die vragen bij zich hebben voelen rijzen, zich in de pauze opgeven bij mijn rechterbuurman, Overste Ten Boske. Ten tweede: ik weet niet of er heren in de zaal aanwezig zijn, die nog geen lid zijn, zij kunnen hier een kaart vinden om dit lidmaatschap alsnog te verwerven. Tevens hoop ik dat de leden ook een kaart mee willen nemen, om anderen daarvan deelachtig te doen worden om zo ons ledenaantal te versterken.

Wij zullen nu twintig minuten pauzeren.

PAUZE.

De Voorzitter:

De vergadering wordt voortgezet en het woord is aan Kolonel Feuilletau de Bruyn.

Kolonel Feuilletau de Bruyn.

Mijnheer de Voorzitter, Dames en Heren. Ik moge beginnen met er op te wijzen, dat het probleem van de MLF niet alleen een politieke, maar ook een militaire kant heeft. Achter de geschillen van de MLF zit namelijk naar mijn mening meer, dan op het eerste gezicht wel lijkt. Er heeft de laatste jaren wrijving bestaan tussen Frankrijk en de Angelsaksische landen. Maar naar mijn mening denkt De Gaulle er niet aan om uit de NATO te treden, ook niet in 1969. Wel staat vast, dat De Gaulle weigert aan de leiband te lopen van de Angelsaksers. Dit kan in de MLF in de toekomst nog heel wat moeilijkheden veroorzaken.

Zoals U allen weet heeft De Gaulle een scherpe houding aangenomen tegen de Britten en zich verzet tegen de toetreding van Engeland tot de E.E.G. Welke redenen had hij daarvoor? Hij wilde geen dwarskijker van de Angelsaksers in de E.E.G. hebben omdat hij hen niet vertrouwde. Hij meende dat Engeland, dat voor zijn atoomkoppen afhankelijk was geworden van Amerika, in feite een soort vazalstaat van dat land was geworden.

Dat Engeland daardoor militair in sterke mate afhankelijk is geworden van Amerika valt moeilijk te ontkennen. De Gaulle wenste te voorkomen, dat Engeland in de E.E.G. de rol van handlangers van de Amerikanen zou gaan spelen.

Intussen is de onrust in de NAVO mede ontstaan doordat de Amerikanen zich afkeerden van de oude, beproefde „schild en zwaard” theorie en daarvoor de politiek van „gradual deterrent” in de plaats stelden. Daarbij zou men de vijand aanvankelijk tegen houden door troepen bewapend met conventionele wapens en men hoopte dat de Sovjet Unie van haar kant niet onmiddellijk gebruik zou maken van nucleaire wapens. Dan zou het mogelijk zijn, om de grote Amerikaanse steden tijdig te ontruimen en zouden miljoenen mensenlevens kunnen worden gespaard.

Er kwam dus een einde aan de strategie, waarbij iedere Russische aanval onherroepelijk beantwoord zou worden met een massabombardement op Sovjet-steden met zware nucleaire bommen. De generaal Norstad heeft zich tegen het loslaten van de schild en zwaard politiek met nadruk verzet, maar heeft in de beslissing van de Kennedy-administratie geen verandering kunnen brengen.

De raketten, die in Europa waren opgesteld en gereed waren voor lancering, werden naar Amerika afgevoerd. Bovendien werd door Amerika het werk aan de Skybolt raket, waarop de nucleaire macht van Engeland was gebaseerd, stop gezet. Want Amerika wilde tegen elken prijs de vinger aan de trekker hebben. De NAVO verloor de uiteindelijke zeggenschap over de inzet van atoomwapens.

Nu is het algemeen bekend, dat het schild, dat uit ongeveer 25 tot 30 divisies zal bestaan, niet in staat is de lange lijn tussen Noordzee en Zwitserland afdoende te verdedigen zonder nucleaire wapens. Voor de verdediging op korte afstand zijn tactische atoomwapens nodig. Om doelen op lange afstanden te vernietigen b.v. in het militaire basisgebied der Sovjet Unie, van belangrijke vervoersknooppunten, enz. zijn zware bommen nodig. Deze laatste raketten waren echter uit Europa terug getrokken door Amerika en zouden vervangen worden door Polaris raketten. Of deze raketten, mede door de lange commando lijn, tijdig tegen belangrijke doelen zouden kunnen worden ingezet, wordt betwijfeld.

Intussen had de ommezwaai van de Amerikanen nog andere gevolgen. Samenwerking met Engeland, dat in een vazalverhouding was gekomen ten aanzien van Amerika, was niet meer mogelijk. Vanaf dat moment besloot De Gaulle zijn eigen gang te gaan; hij had geen andere keus. Nucleair steunende op zijn „Force de Frappe” van Mirage 4 vliegtuigen, dreef hij ook op het gebied van legerorganisatie en strategische doctrines steeds meer op eigen wieken. Die legerorganisatie en doctrines staan kennelijk onder de invloed van de militaire denkbeelden van Mao Tse Tung. De mogelijkheid is echter groot, dat De Gaulle, gelet op zijn leeftijd, in 1969 niet meer zal leven.

In het jaar 1970 zal de nieuwe organisatie van het Franse leger zijn beslag hebben gekregen. Dan zal het bestaan uit zes pantser en pantser-grenadier divisies (de Force d'Intervention) waarvan er één geschikt is om op korte termijn in de tropen te worden ingezet. Daarnaast beschikt Frankrijk over een honderdtal regimenten en verder over tien brigades, voorzien van tactische vliegtuigen en lichte tanks, allen behorende tot de „Défense Opérationelle du Territoire”, de D.O.T., of wel l'Armée des Maquis. Deze laatste heeft tot taak om met steun van de bevolking 's vijands opmars zoveel mogelijk te vertragen door het voeren van een guerilla-oorlog, wanneer de Force d'Intervention tot de terugtocht gedwongen mocht worden.

Wat moet er in de toekomst gebeuren? Naar mijn mening moet alles worden gedaan om tot overeenstemming te komen in de NAVO. Ik geloof niet in een uiteenvallen van dit bondgenootschap in 1969, hoewel het duidelijk is dat veel ervan af zal hangen hoe groot het gevaar is dat ons bedreigt vanuit Sovjet Rusland. Zolang het Oosten en het Westen beiden over genoeg atoombommen beschikken om elkander wederkerig te vernietigen, geloof ik ook niet dat men in Europa ooit een atoombom zal gebruiken.

Een ding moet men echter niet vergeten. Ook China is nu in het bezit van een atoombom. Dat land werkt ontzettend hard, ook aan de vervaardiging van een betere atoombom. Gesteld voor de vraag of de Chinezen ooit gebruik van de nucleaire bommen zal maken, moet ik die vraag bevestigend beantwoorden. In alle gevallen heeft Mao Tse Tung in antwoord op die vraag verklaard: „Wij zullen hem gebruiken.”

Mijnheer de Voorzitter, ik beschik niet over interne informatie. Wat ik gezegd heb is een beeld van hetgeen ik in de militaire en politieke literatuur

ben tegengekomen. Daar kunnen fouten in schuilen en ik hoop dat de inleider die fouten zal willen corrigeren.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter:

Het woord is thans aan de Kolonel Wierda.

Kolonel Wierda:

Mijnheer de Voorzitter, het wordt in Nederland al bijna vervelend over de M.L.F. te spreken, ofschoon er nog geen enkele beslissing is genomen en de regering nog geen standpunt heeft, althans niet officieel. Maar ik waag het toch om er een paar politieke opmerkingen over te maken.

Idealiter zou men kunnen stellen dat een „Multilateral Force” moet bestaan uit het gehele aanwezige nucleaire potentieel van de Verenigde Staten, Groot-Britannië en Frankrijk. Dat is blijkbaar niet de bedoeling en ik geloof ook niet dat het verstandig en rationeel van de Amerikanen zou zijn, om hun hele nucleaire bezit, dat 97% van het totale westelijke potentieel uitmaakt, mede in handen te stellen van bondgenoten. Dat is niet reëel, dat is ondenkbaar. Men zou zich vervolgens kunnen voorstellen, dat die MLF betrokken werd op de in Europa aanwezige kernwapens. Ik spreek opzettelijk niet van een Europese Kernmacht in politieke zin, maar van de in Europa aanwezige Kernwapens. Ook dat blijkt niet in de bedoeling te liggen van het State Department. Als men nog verder afdaalt, zou men op de gedachte kunnen komen, dat de Amerikanen een deel van hun nucleaire onderzeevloot ter beschikking zouden stellen van hun bondgenoten, om daarmee te leren omgaan. Mag ik die voorzichtige term gebruiken, want we komen hier op het gevaarlijke terrein, op het onduidelijke terrein ook, van het beheer en de zeggingschap. Maar zelfs dat is niet gebeurd. De Amerikanen zullen daar hun redenen voor hebben en ik heb ook wel eens gehoord wat die redenen zijn. Toevallig ben ik in de laatste maanden in de gelegenheid geweest, in Amerika met mensen van het State Department over deze zaak te spreken en het is mij wel duidelijk geworden welke de motieven zijn, ook motieven van wetgeving uiteraard, dat zal de heer Van der Valk ook weten, waarom men deze onderzeeërs niet ter beschikking stelt van de bondgenoten. Men is nog verder naar beneden gegaan en men heeft de gedachte gelanceerd van 25 boven-waterschepen bewapend met polaris A 3, die geheel afzonderlijk in „shallow waters” en niet onder het bereik van russische vliegtuigen zouden opereren. Daarbij doet zich de vraag voor, een kernvraag, om in militaire termen te spreken, hoe dat „beheer”, de beschikkingsmacht van dit potentieel, van dit vrij geringe, relatief geringe potentieel, in zijn werk zal gaan. Dat is de kern van het vraagstuk. Het gaat niet om de militaire veronderstellingen, het gaat hier niet om de militaire bruikbaarheid, het gaat hier, waar de Europeanen eigenlijk altijd om hebben gezegd, om de beschikkingsmacht, om meepraten, om inspraak, als men het zo wil noemen.

Nu heeft de heer Van der Valk gesteld, hij heeft het, meen ik, letterlijk gezegd: „de deelnemende staten zullen beslissen over het gebruik van deze wapenen”. Ik meen toch te weten, dat men zover nog niet is. Het lijkt mij ook in hoge mate riskant voor de Amerikanen omdat, wanneer men de beslissing laten we zeggen bij gequalificeerde meerderheid of bij enkelvoudige meerderheid, zou nemen, men dan toch zeker het gevaar van „triggering off” van een

dergelijke macht krijgt, wat helemaal niet past in de „graduated deterrent” die de Amerikanen op het ogenblik nog propageren en die zich misschien ook in de loop der jaren zal wijzigen. Want wanneer deze Europeanen met of zonder de Amerikanen die beslissing kunnen nemen, bestaat het gevaar, dat een gedeelte van de totale kern-potentieel het gehele potentieel, ontsteekt. En het lijkt mij dat er toch wel behoorlijke remmen moeten worden ingebouwd om dit te verhinderen. En als men tot deze conclusie is gekomen, dan moet men ook zeggen, dat er van een werkelijke beschikkingsmacht niet zo heel erg sprake kan zijn en ik betreur dat persoonlijk niet. Ik herinner mij nog goed dat in een gesprek met de heer Rusk een paar weken geleden, één van de Fransen vroeg: „Mister Secretary, zult U ons wel bijstaan in Europa?” En Rusk die kennelijk geïrriteerd was door die vraag, want je wordt als Amerikaan natuurlijk geïrriteerd door dergelijke herhaalde vragen, antwoordde: „Monsieur, de Amerikanen zijn de grootste militaire macht in Europa en denkt U dat wij onszelf niet zouden helpen!” Ik vond dit een bijzonder afdoend antwoord, moet ik zeggen. Persoonlijk twijfel ik niet aan de betrouwbaarheid van de Amerikanen op dit punt. Bovendien komt er iets bij. Uit de pers en ook uit de besprekingen die ik mocht hebben in het „State Department”, bleek dat deze macht, deze „polaris force of surface vessels” uitdrukkelijk bedoeld is als „second strike force”. Dit betekent dat deze macht pas in werking zal treden als het grote kwaad al is geschied, dat wil zeggen als er een russische aanval is geweest, als er nog voldoende potentieel is overgebleven om terug te slaan. Dan is in wezen de beslissing over het gebruik van nucleaire middelen al genomen en dan kan er, wat dit onderdeel betreft, deze beperkte MLF waar we het nu over hebben, alleen maar sprake zijn van een, laten we zeggen als ik het lelijke woord mag gebruiken, een „administratieve oorlogsvoering”, een bepalen waar en welke hoeveelheden van een bepaald wapen zullen worden gebruikt, maar de beslissing in beginsel is al genomen. En daarom lijkt mij die beheersmacht, waar die Europeanen zo om gezeurd hebben, in dit geval een twijfelachtige bevoegdheid.

Nog een korte opmerking tot slot.

De inleider heeft het woord „beheren” gebruikt, „het beheren van deze macht” en ik zou toch graag van hem vernemen, wat hij daaronder verstaat. Is dat administratie, is dat het betalen van de gages, het bepalen van de locatie dezer schepen, of alles „short of decision” als ik dit even in het Angelsaksisch mag uitdrukken? Ik zou heel gaarne van de heer Van der Valk vernemen, wat hij precies verstaat onder dat woord „beheren”. Of hij met name daaronder verstaat het nemen van de „final decision”?

Ik dank U zeer, mijnheer de Voorzitter.

De Inleider:

Mijnheer de Voorzitter, het is geloof ik een goed gebruik om de debaters in volgorde van interventie te beantwoorden. Ik zou dus eerst de Kolonel Feuilletau de Bruyn van repliek willen dienen.

Ik moet tot mijn spijt bekenen dat mij dat wat moeilijk valt, want hij heeft mij eigenlijk een beetje in de steek gelaten.

Hij begon met te zeggen dat hij wilde gaan in de richting van de militaire kant van de MLF en wat later heeft hij gesproken over grote moeilijkheden die de MLF in de toekomst met zich mee zou brengen. Hij heeft dat echter niet uitgewerkt. Althans ik heb niet helemaal begrepen, waar hij die moeilijkheden

zag, in het bijzonder wat de moeilijkheden aan de militaire kant zouden zijn. Wel viel me in zijn betoog op, dat hij op een gegeven moment stelde: dat Generaal De Gaulle geen andere keus gehad zou hebben voor het beleid dat hij sinds jaren voert; het beleid dat wij allemaal kennen en waar ik niet verder op in ben gegaan in mijn voordracht. Dat stak mij een beetje. Ik had graag gehoord waarom hij meende dat De Gaulle geen andere keus had. Mij is niet duidelijk waarom de Franse regeringsleider geen andere keus zou hebben kunnen doen, op grond van een analyse van de na-oorlogse verhoudingen in de wereld en in het bijzonder in de westelijke wereld. Ik geloof dat er, zeker in Nederland en toch ook vrij algemeen in Europa, een gevoel bestaat dat de Franse regering, onder leiding van President De Gaulle, een koers heeft gevolgd, die niet past bij de ontwikkeling der wereld-verhoudingen en die het voor Europa en voor de Atlantische alliantie toch wel erg moeilijk gemaakt heeft.

Een beetje tot mijn verwondering suggereerde de Kolonel Feuilletau de Bruyn, dat Generaal De Gaulle in 1969 wel niet meer zou leven. Wat later daarentegen toen hij op het probleem van China kwam, richtte hij zich sterk naar Mao Tse Tung, die in leeftijd niet veel onder doet voor Generaal De Gaulle en waarvan men bepaald ook niet zal kunnen zeggen dat hij het eeuwige leven zal hebben. Dit laatste acht ik van werkelijke betekenis en ik zou daar dan ook nog even op in willen gaan.

Men spreekt gemakshalve van de ontploffing van een Chinese atoombom maar op grond van alles wat men erover weet, is dat wel een beetje een mooi woord voor iets dat niet meer is dan wat de Amerikanen noemen een „atomic device“. Het is dus niet een bom in de vorm van een projectiel dat bruikbaar is voor militaire operaties. Niettemin is er toch een nucleaire explosie geweest en dat is op zichzelf een belangrijk verschijnsel. Zoals we weten heeft China zich de laatste jaren in toenemende mate openlijk en duidelijk afgekeerd van de Sowjet Unie. Er is in China een groep aan het bewind die behoort tot een oudere generatie. Deze leidende groep bestaat uit ouderen, die elkaar allemaal al kennen vanaf het eerste begin van de communistische beweging in China en van de „Long March“. Deze sterke, homogene groep oefent nog steeds het bewind uit, maar heeft bijzonder weinig contact met de jongere generatie en met de opkomende talenten in die jongere generatie. Geenszins is uitgesloten (ik wil me hier voorzichtig uitdrukken, evenals ik in mijn voordracht heb gedaan), dat met het afsterven van die leidende groep van nu een andere generatie aan het bewind komt, die tot andere ideeën zal komen, inclusief het besef, dat immers ook in Rusland is gegroeid, dat het spelen met atoombommen een tamelijk gevaarlijke en riskante bezigheid is. Een dergelijk besef zou vervolgens ook kunnen leiden tot de conclusie dat het voor China toch niet zo verstandig is om zich volledig los te maken van de Sowjet Unie en het beter is de weg terug in te slaan, naar Moskou toe. Misschien dat in die richting ook al iets gedaan zal worden vanaf de andere kant, door de nieuwe bewindhebbers in het Kremlin; daarover weten wij nog te weinig tot nu toe, maar het is niet uitgesloten. Op deze mogelijke ontwikkeling wilde ik nog even wijzen.

Nu wat de heer Wierda betreft. Het is inderdaad wel opvallend hoe de MLF de laatste weken, de laatste maanden, een soort „talk of the town“ is geworden. Het was om die reden dat ik bepaald meende er niet omheen te kunnen gaan in deze voordracht, hoewel ik mij bewust was van de beperkingen die ik mij zou moeten opleggen. En dat niet alleen omdat er van een regeringsstandpunt nog geen sprake is, maar ook omdat er aan de MLF, en ik heb dat in mijn

voordracht ook gezegd, diverse andere aspecten dan enkel politieke zitten, die van niet minder belang zijn dan de politieke aspecten. Die beperking is wel aan het licht gekomen door het eerste punt waarop de heer Wierda in verband met de MLF inging. Ik mag wel zeggen, dat ik het met hem eens ben dat er meer ideale oplossingen denkbaar zijn, althans andere oplossingen denkbaar zijn die verschillende van de bezwaren van het bovenwater-schepen-plan zouden missen, maar die eenvoudig niet realiseerbaar zijn, respectievelijk door de Amerikanen niet overwogen zijn. Met name de „derde stap“ die hij noemde in de scala van mogelijkheden het ter beschikking stellen van een deel van de Amerikaanse Polaris-onderzeebootvloot zou natuurlijk wel een aantal bezwaren van de Amerikaanse MLF-conceptie, zoals wij die nu kennen, wegnemen en bepaald enkele andere interessante aspecten hebben. Maar dat is nu eenmaal niet gebeurd. Wij moeten overigens ook erkennen dat de Amerikanen herhaaldelijk hun bondgenoten uitgenodigd hebben om uitgaande van de principes die ze voorop stelden een beter plan in te dienen en dat daar eigenlijk geen bevredigend antwoord op is gekomen. Er is natuurlijk de bekende gedachte van de Britse Labour Party, zoals in de verkiezing en ook voor die tijd al herhaaldelijk naar voren gebracht, maar die toch eigenlijk in een heel andere richting gaat, een richting waarvan ik zou zeggen dat zij niet wel realiseerbaar lijkt.

Ik keer terug naar de reeks van opmerkingen van de heer Wierda naar aanleiding van het boven-waterschip-project, die hij inleidde met de vraag naar hoe het beheer zal zijn. De heer Wierda komt daarmee op een terrein, waarop ik niet ben ingegaan. Weliswaar ben ik begonnen met te zeggen: de hele MLF-conceptie komt voort uit het vraagstuk van de medezeggenschap, maar ik ben niet ingegaan op de werkelijke betekenis van de medezeggenschap zoals die in de MLF-conceptie belichaamd is. Ik heb mij er toe beperkt te betogen dat de landen die zich zouden verenigen in een MLF, waarbij zij een zekere vorm van medezeggenschap zouden gaan uitoefenen, daarbij komen tot een inniger samenwerking dan nu het geval is. De tweede opmerking van de heer Wierda heeft daar meer in het bijzonder betrekking op en ik kom daar straks dan ook nog op terug.

Ik heb dus buiten beschouwing gelaten de vraag of de MLF voor het vraagstuk van de medezeggenschap een adequate oplossing is en ook hoe het in de werkelijkheid zal gaan. Nu moet ik van dit laatste in de eerste plaats zeggen dat daaromtrent nog niets vast staat. Het is echter denkbaar dat men zou overeenkomen in het bestuursorgaan van de MLF tot besluiten te komen hetzij met eenvoudige meerderheid van stemmen, hetzij met gekwalificeerde meerderheid van stemmen en dus zonder een vetorecht, ook zonder een vetorecht van de Amerikanen. Ik voel me niet bezwaard te zeggen dat ik het, met de heer Wierda, hoogst ongelukkig zou vinden indien er inderdaad een besluitvormingsprocedure zou worden aanvaard, die een Amerikaans veto zou uitschakelen. Dat zou betekenen dat een relatief klein deel van de totale beschikbare nucleaire strijdkrachten zou kunnen ingezet door landen die voor het grotere deel geen verantwoordelijkheid dragen, maar die door hun besluit de bezitter van dat grotere deel zou kunnen forceren tot de inzet daarvan. Daarmee zouden we ons op hetzelfde pad begeven, ik hoop dat Kolonel Feuilletau de Bruyn mij toetstaat dat nog te zeggen, als Generaal De Gaulle met zijn „Force de Frappe“ bewandelt, die immers op zichzelf ook niet een geloofwaardige afschrikkende kracht heeft en alleen maar zin heeft als onderdeel, als middel tot „triggering-off“ van het grotere potentieel dat in de rest van de westelijke wereld aanwezig is. In die richting moeten we dus zeker niet en ik geloof

dat het verstandig zou zijn als de V.S. er op zouden blijven staan, dat zij een veto in deze MLF moeten blijven houden. Van Amerikaanse zijde is dat dan ook vooral in de laatste tijd reeds herhaaldelijk verklaard. Wel is gesteld, dat er op den duur misschien wel eens gepraat zou kunnen worden over een opheffen van het Amerikaanse veto. Dat is echter een andere zaak, die uitgaat van de veronderstelling dat er totaal andere verhoudingen dan de huidige bestaan. Zover dit punt van de heer Wierda.

Hij distilleerde daaruit echter tevens, dat het handhaven van het Amerikaanse veto de beslissingsbevoegdheid bij de MLF voor de deelnemers toch eigenlijk maar tot een zaak van betrekkelijke waarde maakt. Een tweede steek in die richting lanceerde hij aan de hand van de constatering dat de door de Amerikanen geconcipeerde MLF niet anders zou zijn dan een „Second strike Force”. Ik wil geenszins ontkennen, dat de beslissingsbevoegdheid van de deelnemers aan de MLF qua importantie en betekenis, niet dezelfde is als b.v. die van de Amerikaanse President. Zij is echter wel *in beginsel* dezelfde. Er is wel op gewezen dat ook nu de NAVO-landen formeel de mogelijkheid hebben om mee te praten en geconsulteerd te worden over de inzet van de atoomwapens. Men denkt dan aan de richtlijnen die in 1962 in Athene zijn uitgewerkt in de zitting van de NAVO-ministers. Zij hebben immers vastgelegd dat de Amerikaanse President en de Britse Regering, wanneer het mogelijk zal zijn, hun bondgenoten zullen consulteren alvorens het atoomwapen in te zetten. Dat is juist, maar dat is consulteren wanneer er tijd voor is, en dat is iets heel anders dan wat de MLF-landen moeten doen. Zij zullen nl. als eigenaren op een gegeven moment het groene licht moeten geven voor de inzet van hun eigen „force”. Dat kunnen zij, aldus is mijn betoog geweest, niet anders doen dan wanneer zij bij voorbaat zich reeds afvragen onder welke omstandigheden zich dat zal kunnen voordoen. Het feit dat zij dat moeten doen leidt er vervolgens toe dat zij tot een inniger samenwerking komen, die zich niet alleen beperkt tot het beantwoorden van de simpele vraag „wanneer drukken wij op de knop?”

Dat blijft gelden, ook al bestaat er een Amerikaans veto. Het kan dus gebeuren, dat de tenuitvoerlegging van het besluit niet tot stand komt door een Amerikaans veto. Ook is denkbaar dat een besluit tot inzet min of meer wordt afgedwongen door externe omstandigheden. Dat is het tweede punt van de heer Wierda: dat het inzetten van de MLF, zijnde een „Second strike Force” iets is dat min of meer vanzelf zal gebeuren en dus geen problemen zal vormen. Ik ben wat dat laatste betreft niet zo zeker dat er niet een aantal omstandigheden kunnen zijn, waarin de zaak niet zo eenvoudig zal liggen. Met name ben ik er niet zo zeker van, dat het begrip „Second strike Force” in deze inderdaad gehanteerd moet worden met de bedoeling te zeggen dat de MLF zal worden ingezet alleen en uitsluitend wanneer er een totale nucleaire aanval van de andere zijde is geweest.

Dit alles kan intussen niets afdoen aan het feit dat de gezamenlijke eigendom leidt tot een andere verantwoordelijkheid, een verantwoordelijkheid van een andere orde dan de regeringen nu hebben, nu zij alleen maar in de positie verkeren van wellicht geconsulteerd te worden. Deze grotere verantwoordelijkheid is voorts naar mijn overtuiging de factor die maakt dat zij tot een inniger samenwerking zullen geraken dan nu het geval is. In de MLF-werkgroep, die in Parijs sinds vorige jaar bezig is, ziet men reeds de problemen rijzen, waarvoor oplossingen moeten worden gevonden, oplossingen die niet aan het toeval kunnen worden overgelaten en ook niet kunnen worden overgeslagen

met de gedachte: „het zal toch wel beslist worden zonder dat we er aan te pas komen”. En het kan toch ook eigenlijk niet anders, want men kan zich niet voorstellen dat de eigenaren van een zo kostbare zaak, zich in slaap zullen laten wiegen door de simpele gedachte dat het vanzelf wel beslist zou worden en dat ze er dus niets aan behoeven te doen.

De heer Wierda had nog een laatste vraag, nl. wat ik verstond onder „beheer”. Ik begrijp dat hij dat in verband met het voorgaande stelde. Inderdaad bedoelde ik beheren in de meest ruime zin, dus niet alleen administratief, het administreren, het uitbetalen van de gages, maar inderdaad ook, ik geloof dat dat uit het voorgaande antwoord wel duidelijk is geworden, het bepalen van het wanneer en het hoe van de inzet. Ik heb dus beheer meer bedoeld in de zin van het Engelse „control” dan in de zin van het administratieve beheer zoals we dat in Nederland meestal doen.

Ik hoop dat ik daarmee de spreker heb beantwoord. (Applaus).

De Voorzitter:

Mijnheer Van der Valk, ik begrijp dat wij U eigenlijk voor een onvervulbare opgave hebben gesteld, ons de weg te willen wijzen naar de NAVO van 1969. Een paar dagen geleden heb ik een uitnodiging gekregen om daar iets over te zeggen, maar ik heb daarvoor bedankt, omdat ik niet wist hoe ik eruit zou moeten komen.

De inleider:

U kunt mijn manuscript krijgen.

De Voorzitter:

U heeft ons verschillende punten getoond: U heeft gezegd dat de weg die wij zouden moeten gaan, geen gebaande weg is en dat die telkens wisselt, afhankelijk is van de zich voordoende ontwikkelingen en omstandigheden. Nu geloof ik dat de grote moeilijkheden waarvoor we op het ogenblik staan, de impasse waarvoor de NAVO is gesteld, voortvloeien uit een manco bij de oprichting. In 1949 heeft men in een vrij snel tempo, na het verdwijnen van Tsjecho-Slowakije achter het IJzeren Gordijn, dit verdrag geconcipeerd, waarbij, misschien zelfs wel bewust, een sluitende regeling voor het politieke gezag is nagelaten. Men was dunkt me nog helemaal niet zo ver. Nu was dat in die tijd helemaal niet zo erg, want de dreiging was zodanig groot, dat men vanzelf wel tot samenwerking kwam; zeker tot een militaire samenwerking, die toen zo broodnodig was. Maar toen men meende deze dreiging langzamerhand te zien gaan verminderen, begonnen de tegenstrijdige meningen hun intrede te doen, kregen de grote verschillen in opvatting de gelegenheid hun hoofd op te steken en leidden deze tot de grote moeilijkheden waarvoor we thans staan. Ik wil daarbij zeggen dat er veel op het boekje van Generaal De Gaulle geschreven wordt. Niet dat ik hem zou willen verdedigen, hij is een bijzonder moeilijk man, maar ik moet toch één punt even recht zetten. Tot de oprichting van de „Force de Frappe” was al besloten vóór dat Generaal De Gaulle aan het bewind kwam, want dat is nog gebeurd onder de regering ik meen van Mendes France; in ieder geval gebeurde het vóórdat hij daarin enige zeggenschap had. M.a.w. de Fransen waren dus toen al in deze richting werkzaam.

De tegenstelling die zich thans voordoet — ik wilde daar meteen Kolonel

Feuiletau de Bruyn in betrekken — spruit voort uit de overgang van de „schrikdraadtheorie” die we jaren hebben gekend; de theorie van het schild en het zwaard, die de Amerikanen op een gegeven moment hebben losgelaten, toen de nucleaire macht van Rusland een betekende vorm ging aannemen. De „escalation” en de „flexible response” zijn door Generaal Norstad aangevaard. Hij heeft zich daar nooit tegen verzet, want hij heeft altijd gesteld, dat elke dreiging zal worden beantwoord met de daartoe geëigende middelen, waarbij hij zelfs van „pauzes” heeft gesproken in een eventuele operatie. Dat hij op een gegeven moment op andere motieven onenigheid heeft gekregen, doet hier nu niet ter zake. Maar de moeilijkheid is dat de strategie, de strategische conceptie die zich langzamerhand in de NAVO heeft ontwikkeld door de Fransen niet is gevolgd. De Fransen, U heeft het kunnen lezen, Generaal Ailleret heeft het weer uiteengezet, houden nog vast aan de schrikdraadtheorie. Ik vind het heel vreemd dat de Franse Regering vasthoudt aan het idee dat heel Europa kan worden bezet, dat Frankrijk dan het laatste bolwerk zal vormen waaruit dan de Franse atoommacht de inleiding zou kunnen brengen voor het beslissende tegenoffensief. Het is mij onbegrijpelijk hoe die kernmacht, die natuurlijk jaren ten achter is, volkomen ouderwets vergeleken bij een Russische of Amerikaanse, dan nog de beslissing zou kunnen brengen, zelfs als zij dan nog zou bestaan. De moeilijkheid waar we mee worden geconfronteerd is, dat er grote tegenstrijdige meningen, grote tegenstellingen zijn. Nu geloof ik niet, dat deze tegenstellingen zover gaan, dat daardoor de NAVO uit elkaar zal vallen. Ik meen dat Frankrijk, ofschoon zoals ook de inleider terecht heeft gesteld, het allerlei officieren heeft teruggetrokken uit staven en strijdkrachten heeft onttrokken aan de NAVO, aan het rechtstreeks bevel, toch in de werkelijkheid nog in de NAVO zal blijven om in geval van ernst zijn aandeel te blijven leveren. Dit is o.a. al getoond bij de crisis om Cuba, toen de Amerikanen geen gelegenheid hadden tot consultatie en bij het nemen van de beslissing, alleen hun bondgenoten een uur voordat deze beslissing wereldkundig werd gemaakt, hierover inlichtten. De Fransen waren toen de eersten die zich achter het standpunt van de Amerikaanse President hebben gesteld, om daarna van hun kant de nodige kritiek op de wijze van beslissen uit te oefenen. Maar daaruit blijkt toch wel dat zij het bondgenootschap niet in de steek zullen laten. Aan de andere kant vrees ik, dat juist de MLF, inplaats van een grotere samenwerking te bevorderen een splijtzwam zal blijken te zijn. Ik heb in het begin al gezegd, dat naar mijn idee de grote moeilijkheden voortkomen uit een onvoldoende regeling van het politiek gezag. Meermalen heb ik in militaire kringen moeten vernemen, dat de militaire integratie zover mogelijk is doorgevoerd, maar niet verder kon omdat de politiek nog niet zover was. Meermalen heb ik zowel in Parijs als in Fontainebleau moeten horen dat „our political masters have to enz. enz.” Ik geloof dat dit de grote moeilijkheid is. En nu gaat men naar mijn idee de weg van de minste weerstand bewandelen. Men gaat een nieuwe militaire organisatie opzetten; over de militaire waarde daarvan zal ik niet uitwiden, maar die militair niet noodzakelijk is om politieke doeleinden te verwezenlijken. Ik geloof dat dit de omgekeerde gang van zaken is. Men zal, wanneer men een nieuwe organisatie wil opzetten, van te voren moeten regelen hoe dit politiek zal worden gecommandeerd, bij wie de politieke beslissing over het gebruik zal berusten. Daarbij, U heeft dit kunnen lezen in talloze artikelen, zegt men zelfs: dit wordt een nieuwe NAVO, dit wordt een nieuwe kern in de NAVO die bij de andere bondgenoten de wens tot nauwer samengaan een beetje

kan versnellen, enthousiaster kan maken; ik geloof dat niet. Ik geloof, wanneer nog niet de helft van de leden zich aaneensluiten tot een nieuwe samenwerking, dat men dan het gevaar loopt dat de andere helft daar niet meer aan meedoet. Bovendien is het zo, er is al van verschillende kanten op geweest. de Amerikanen brengen in het totaal van die MLF niet meer dan 5 à 10 % van een totaal vermogen in. Over 90 à 95 % blijven de Amerikanen de uitsluitende zeggenschap behouden; daarover mag of kan niemand meepraten of beslissen. Daarnaast krijgt U, het is daarnet niet helemaal zo gezegd, dat de Amerikanen denken voor het beheer over een zgn. „Board”. Nu kunt U zeggen een „Board” is inderdaad een politiek lichaam. Ze denken daarbij aan het volgende: er mag een beslissing worden genomen bij meerderheid van stemmen, mits de Amerikaan bij deze meerderheid is. Nu, dat is dan een hele nette manier om het Veto-recht te omhullen, maar het blijft dus Veto-recht van de Amerikanen en terecht. Bovendien blijven ze eraan vasthouden, de democratische partij heeft ook weer gesteld bij de verkiezingen, dat de beslissing in handen moet blijven van de President van de Verenigde Staten.

De heer Wierda heeft gesproken over het gezeur van die „medezeggenschap”. Ja, dat is het ook. Want wij zijn in Europa daarover gaan praten, dat we graag medezeggenschap wilden hebben, niet zozeer over die strategische middelen, maar vooral over de nucleaire middelen die we voor tactisch gebruik hebben toegewezen gekregen en die niet kunnen worden gebruikt zonder de toestemming van de Amerikanen. Bovendien liep dat verlangen al weer uiteen, want er waren landen bij die zeiden: wij willen een stem in de beslissing hebben omdat wij zeer bang zijn dat die anders te laat wordt genomen. Ik kan U een land noemen, nl. Duitsland; zij zijn altijd heel bang dat deze beslissing voor tactisch gebruik van nucleaire wapens op een te laat moment zou komen, zodat de vijand al te ver zou zijn doorgedrongen. Er zijn andere landen die juist het tegenovergestelde willen, die een veto wilden hebben om het gebruik op hun gebied te kunnen verbieden, o.a. de Scandinavische landen. M.a.w. Europa was op het punt van die medezeggenschap ook al bijzonder verdeeld, want ieder dacht er zich iets anders bij. Daarnaast wenste men dit te krijgen voor niets; men zou bijna zeggen dat Nederland er ook bij is. Toen de Amerikaanse Regering bij monde van Herter de atoomonderzeeërs met polarissen ter dichting van het gat van het ontbreken van de „M.R.B.M.'s” aanbood, zouden de Amerikanen de onderzeeboten leveren, maar Europa moest dan de daarbij behorende polarissen betalen. De Europese bondgenoten vonden het een interessant aanbod, maar vonden de kosten te hoog. Die onderzeeërs zijn toen wel in Europa gestationeerd, doch ze zijn toen niet geplaatst onder Saceur, de Supreme Allied Commander Europe, maar onder Saclant. Die medezeggenschap is voor mij bijzonder betrekkelijk zodat ik er ook maar heel weinig waarde aan hecht. Ik geloof dat het veel beter is dat wij blijven vasthouden aan hetgeen is besloten in Ottawa bij de ministersconferentie, waarbij de Europese bondgenoten inspraak krijgen in het bepalen van het gebruik, dus in het vaststellen van de doelen waarop de nucleaire middelen eventueel zullen worden gebruikt. Maar het nemen van de beslissing blijft overgelaten aan Amerika.

Het is toch zo, U heeft gehoord dat Rusk heeft geantwoord op een dergelijke vraag, dat Amerika in Europa de sterkste militaire mogendheid is, waarbij zij het zich niet kunnen veroorloven de vijf daar aanwezige Amerikaanse divisieën ten onder te laten gaan. En ik meen dat het aanbod voor het opzetten van een MLF, heel populair uitgedrukt, is te beschouwen als een

„zoethoudertje” voor de Europeanen, waarmee ze niet zoet gehouden kunnen worden, want ze hebben er niets aan. De Amerikanen zijn er ook niet zo erg fel op. Vorig jaar heb ik een bijzonder afwijzend rapport uitgebracht over deze MLF en toen zei een Amerikaan tegen mij: „Je moet goed begrijpen dat dit van ons een vrijblijvend voorstel is. Jullie mogen met tegenvoorstellen komen als je een andere oplossing weet, maar jullie hebben er zo lang om gezanikt dat wij nu met dit uit de bus komen, waarmede wij bovendien een verdere spreiding van kernwapens willen voorkomen.” Dit laatste wordt er evenmin mee bereikt, want de Fransen denken er niet aan om hun kernmacht te integreren in de MLF, ze zijn er fel tegen. Het enige motief dat dan nog zou kunnen gelden is, dat men daardoor Duitsland zou kunnen verhinderen een nucleaire mogendheid te worden. Maar er zijn talloze landen, ook buiten de NAVO, die reeds de middelen en de capaciteiten hebben tot het vervaardigen van nucleaire middelen over te gaan. M.a.w. die spreiding houdt men niet tegen. Bovendien staat het voor mij vast, wanneer men een MLF maakt waarin Duitsland een 40 % bijdrage mag leveren, dat de Duitsers heel goed weten dat het politiek gezag bijzonder zwak is, zodat het dus op een gegeven moment verstek laat gaan, waardoor zij op deze manier toch kernmogendheid worden. Mocht dit thans nog niet het geval zijn, dan moeten we ons niet verbeelden dat wij de groep in Duitsland, die nucleaire wapens eisen, hiermee op den duur tevreden stellen. Zij willen dit wel aanvaarden, want zij beschouwen dit als de eerste stap om toch kernmogendheid te worden. Ik geloof dan ook dat het een ondeugdelijk middel is om verspreiding van de kernwapens te voorkomen.

Ik heb deze gedachten voor U willen neerleggen, waarbij ik reeds in het begin heb gesteld, dat het een bijzonder moeilijke opgave was voor de in-leider ons enige weg te wijzen. Ik ben hem heel dankbaar dat hij ons verschillende aspecten heeft willen belichten. Ik dank ook de debaters voor dat-gene wat zij hebben willen bijdragen. Met deze dank wil ik gaarne deze bijeenkomst besluit. (Applaus).

STELLINGEN

1. In wezen is het Noord-Atlantisch Verdrag voor onbepaalde tijd gesloten, doch vanaf 1969, als het Verdrag gedurende 20 jaar van kracht is geweest, staat het de Verdragsluitende Partijen vrij om, met een opzeggings-termijn van één jaar, uit te treden. 1969 is derhalve niet in absolute zin een „fatale termijn“, noch van beslissende betekenis, doch wel belangrijk voor het bondgenootschap.
2. Voor de Partijen bij het Noord-Atlantisch Verdrag moet de beslissende factor voor al of niet uittreden liggen bij het antwoord op de vraag of zij menen de verdediging van hun grondgebied te kunnen verzekeren zonder de steun, die het lidmaatschap van de NAVO biedt.
3. Velerlei invloeden (waaronder met name de conceptie van een multilaterale kernmacht genoemd dient te worden) zijn werkzaam zowel op de interne verhoudingen binnen het bondgenootschap als op die tussen de NAVO-landen en de buitenwereld. Tot welke gevolgen zij zullen leiden voor de structuur van de NAVO valt niet te voorspellen. Het vooruitzicht, dat vanaf 1969 uittreden mogelijk is, zal daarbij eveneens van invloed zijn. Het verdient de voorkeur deze invloeden zich in een doorlopend proces van consultatie te laten uitwerken en niet te trachten hen voortijdig te „bevriezen“ in concrete reorganisatieplannen.
4. Het Nederlandse belang blijft vooralsnog gediend met het voortbestaan en de versterking van de NAVO.

MEDEDELINGEN VAN HUISHOUELIJKE AARD

Verslag over de financiële toestand van de Vereniging
(1 oktober '63—30 september '64)

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>	
Contributies	f 20.530,30	Drukker	f 18.225,81
„ 64/65	1.492,50	Onkosten	2.094,46
	f 22.022,80	Honoraria	3.624,32
Verkoop losse nummers	673,13	Secretaris-Penningmeester	1.250,—
Advertenties	560,—	Restitutie te veel betaalde contributie	25,—
Nadelig verschil	2.815,57	Kosten vergaderingen	851,91
	f 26.071,50		f 26.071,50

Balans per 30 september 1964

<i>Debet:</i>		<i>Credit:</i>	
Saldo giro	f 2.002,99	Secretaris-Penningmeester	f 511,55
Saldo kas	258,24	Drukker	4.609,95
Contributies	10.950,—	Onkosten	31,98
Inventaris	p.m.	Honorarium	62,50
Advertenties	1.917,50	Saldo	9.912,75
	f 15.128,73		f 15.128,73

De secretaris-penningmeester,
W. F. TEN BOSKE.

Gecontroleerd en akkoord bevonden,
de Commissie van onderzoek, ingesteld ingevolge artikel 26 van het Reglement.
's-Gravenhage, 21 oktober 1964.

De Commissie voornoemd,
J. J. BIJL, Kolonel G.S.
C. L. J. VAN LENT, Majoor M.A.
L. C. VAN ZUTPHEN, Kapitein M.A.

Begroting van ontvangsten en uitgaven 1964/1965

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>	
Contributies	f 23.000,—	Secretaris-Penningmeester	f 1.661,55
Advertenties	2.600,—	Honoraria en salarissen	1.750,—
Verkoop losse nummers	100,—	Honoraria W.J. 1964	2.250,—
Uit saldo	3.261,55	Drukken W.J. 1964	11.000,—
		Drukken voordrachten	10.000,—
		Kosten vergaderingen	500,—
		Diverse onkosten	1.800,—
	f 28.961,55		f 28.961,55

BESTUUR

Het Bestuur van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap is thans als volgt samengesteld:

J. H. Couzy, Lt.-Generaal der Artillerie b.d., Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Voorzitter; **J. W. Thijssen**, Gen.-Maj. KLu, Ondervoorzitter; **J. van Dapperen**, Commandeur; **H. Dieters**, Luitenant-Kolonel KLu; **W. H. J. de Jongh**, Kolonel Generale Staf, directeur H.K.S., Redacteur Orgaan en W.J.; **A. C. Lamers**, Majoor der Mariniers; **Mr. F. R. Mijlief**, Directeur-Generaal voor Openbare Orde en Veiligheid; **W. F. ten Boske**, Lnt.-Kol. der Infanterie, Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3, 's-Gravenhage, telefoon 322478.

NIEUWE LEDEN

's-Gravenhage: Meijuffrouw **J. Buzeman**, Ref. Buitenl. Z.; **J. Koch**, Kapt. TD; Meijuffrouw Drs **G. J. Kostelijk**, Adm. Def.; **A. van Loosbroek**, Maj. H. C. Naarding, Kapt.; **S. Veenstra**, Kapt.; **A-Kring Bescherming Bevolking**, Zuid-Holl. b.

Apeldoorn: **J. Kroes**, Brig. Gen. Genie.

Arnhem: **P. C. Wijnbergen**, Ritm.

Berlijn (Dld): Abonnement Zeitungs Vertrieb Gebr. Petermann.

Bilthoven: **W. van der Hout**, Lnt.-Kol. Genie b.d.

Breda: **F. Beenen**, Kapt.

Eindhoven: **C. G. Sluyter**, Ritm.

Enschede: **E. R. Wieldraaijer**, lid 2e K. St.-Gen.

Epe: **P. J. van Driel**, Kapt. Art.

Gilze: **C. M. M. Machielsen**, Tlt.

Gouda: **W. P. Klap**, Kapt. MA.

Hilversum: **J. Moonen**, res. Kapt. Inf.

Noordwijkerhout: **G. J. Maarseveen**, Maj. Art.

Roden (Dr.): **Dr. K. van Dijk**, lid 2e K. St.-Gen.

Schaffhaussen (Zwl): **P. J. Schuitemaker**, res. Elt.

Utrecht: **P. J. A. Sandee**, res. Tlt. Inf.

Voorburg: **J. C. C. Crena Uiterwijk**, Kol. M.A.; **J. Meuldijk**, Lnt. Kol. Inf.

Wageningen: **R. C. G. S. Sonnenburg**, Kapt.

N.B. Bevorderingen komen niet automatisch ter kennis van het secretariaat. Van een nodige correctie van adres of daarin verkeerd vermelde rang geve men kennis aan de Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 322478.

Vergeet **VOORAL** niet ons een nieuw lid op te geven!

ADVERTENTIETARIEVEN

De prijzen voor advertenties, die jaarlijks in alle afleveringen van het ORGAAN en WETENSCHAPPELIJK JAARBERICHT worden afgedrukt, bedragen (ten minste zes publikaties, tussen november en juli):

voor 1/1 pag., zetspiegel 11 × 18½ cm: f 500,—

voor 1/2 pag., zetspiegel 9 × 11 cm: f 260,—

voor 1/4 pag., zetspiegel 4 × 11 cm: f 150,—

Voor afzonderlijke advertenties voor éénmaal in het W.J. of het ORGAAN zijn deze prijzen resp. f 125,—, f 75,— en f 45,—.

Opdrachten kunnen worden gezonden aan Drukkerij CEDO NULLI, Wagenstraat 37, 's-Gravenhage (tel. 070-184466).

Procédé: boekdruk.

Autotypieraster 40.

Bij inzending van matrijzen worden geen stypekosten in rekening gebracht